

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Jan Lipert

# **OPRÁVNĚNÉ POUŽITÍ ZBRANĚ**

**Diplomová práce**

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Rudolf Vokoun, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce: 23. 7. 2012

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

.....  
podpis

Rád bych poděkoval všem, kteří mi byli nápomocni při zpracování tohoto tématu, zejména JUDr. Rudolfu Vokounovi, CSc., vedoucímu této práce, který mi poskytoval konzultace a cenné rady při zpracování tohoto tématu.

# Obsah

Úvod.....	5
1. Kapitola: Vymezení pojmů .....	7
1.1 Okolnosti vylučující protiprávnost.....	7
1.2 Krajní nouze .....	9
1.3 Nutná obrana .....	10
1.4 Nebezpečný pachatel.....	13
1.5 Oprávněné použití zbraně.....	16
2. Kapitola: Prameny.....	17
2.1 Mezinárodní úprava.....	18
2.1.1 Přehled.....	18
2.1.2 Evropská úmluva.....	20
2.2 Ústavní zakotvení.....	21
2.3 Zákonná úprava.....	22
2.3.1 § 28 a § 29 trestního zákoníku.....	22
2.3.2 § 32 trestního zákoníku a jiné právní předpisy .....	23
3. Kapitola: Praxe.....	31
3.1 Závěry soudů.....	31
3.2 Náhled do případových studií .....	35
4. Kapitola: Oprávněné použití zbraně a nutná obrana .....	39
4.1 Vymezení problému .....	39
4.1 Možná řešení .....	40
4.1.1 „Varianta zákroku“ .....	41
4.1.2 „Varianta poslední brzdy“ .....	44
4.1.3 „Varianta komplexní speciální nutné obrany“ .....	45
4.1.4 „Varianta beztrestnosti“ .....	46
4.2 Důsledky různých řešení .....	47
Závěr .....	52
Bibliografie .....	54
Příloha č. 1 – hlavní části úpravy oprávněného použití zbraně.....	58
Příloha č. 2 – Použité zkratky.....	62
Příloha č. 3 – Statistika.....	63
Příloha č. 4 – Přepis Stanoviska Policejního prezidia ČR.....	64
Shrnutí mé diplomové práce .....	67
Summary of my Master's degree thesis in English.....	68

## Úvod

Tato práce pojednává o oprávněném použití zbraně jako samostatném institutu trestního práva. Oprávněné použití zbraně je v trestním právu reprezentováno stručným ustanovením § 32 trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Tento paragraf stanoví: „*Trestný čin nespáchá, kdo použije zbraně v mezích stanovených jiným právním předpisem.*“

Konstatováním, že oprávněné použití zbraně je z pohledu trestního práva jen jedna z mnoha dalších okolností vylučující protiprávnost činu, popřípadě přidáním výčtu příslušných předpisů, však toto téma zdaleka není vyčerpáno. Oprávněné použití zbraně nezbavuje jen trestnosti, ale zároveň je pomocí tohoto institutu regulováno i použití potencionální smrtící síly<sup>1</sup> se všemi vážnými důsledky z toho vyplývajícími. Jako jedna z mála výjimek představuje v českém právním řádu oprávněné použití zbraně možnost v souladu se zákonem porušit základní a přirozená práva na život a zdraví. V takovém případě by měly být nároky na kvalitu právní úpravy a praxe, jakožto i právní povědomí obecně o takové možnosti, na vysoké úrovni. K čemuž konstatování výše uvedeného nestačí.

V této práci tak bude zejména zkoumána současná právní úprava České republiky a postup dosavadní praxe při výkladu těchto ustanovení. Lze snad předeslat, že jsem neměl při zpracování tohoto tématu vždy dojem, že by byla aplikace a v některých případech i úprava zcela bez problémů, nebo se na řešení problémů praxe jednoznačně shodla. Zaměření této práce, kromě samotného přiblížení tématu, bude spočívat právě na upozornění na tyto neshody a výklad sporných otázek.

Zatímco u jiné okolnosti vylučující protiprávnost – nutné obrany, lze říci, že vzhledem k pozornosti, které se jí v minulých letech dostalo, jak z pozic odborné literatury, pak zejména díky čím dál většímu množství judikatury, byly některé sporné otázky či mýty jako je relativní rovnost zbraní obránce a útočnicka odbourány. U oprávněného použití zbraně, dle mého názoru, stále přetrvávají nejasnosti a názorové rozdíly a proces jejich vyjasňování probíhá velmi omezeně. Jednou z takových problematických partií je vztah oprávněného použití zbraně k nutné obraně.

---

<sup>1</sup> viz Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Makaritz proti Řecku (Eu) 50385/99

Nutná obrana je často uváděna v souvislosti s principem legální licence,<sup>2</sup> zatímco oprávněné použití zbraně představuje jeden z vrcholných prostředků státního donucení<sup>3</sup> a jako takové by mělo vycházet z principu enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí.

Oba výše uvedené principy vytváří právní řád a jejich hranice stanovují, co je zakázáno a co naopak dovoleno. Samozřejmě dochází k jejich vzájemnému střetu a z tohoto pohledu je oprávněné použití zbraně institut, který v sobě zahrnuje navzájem se vylučující principy, jak o tom bude pojednáno dále. Jedná se stejně jako v případě nutné obrany, jak již bylo uvedeno výše, o okolnost vylučující protiprávnost, tedy okolnost zajišťující souladnost s právním řádem. Smyslem těchto ustanovení je odlišit tato jednání od jednání podobných, která jsou však vzhledem ke své společenské škodlivosti postihována sankcí.

Upravené okolnosti vylučující protiprávnost<sup>4</sup> jsou uvedeny v hlavě II. části první trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů). I vzhledem k tomu je tato práce zařazena do oblasti trestního práva. Oprávněné použití zbraně, ale i nutná obrana nejsou čistě trestněprávní instituty, protože je nalezneme i v jiných právních oblastech. Neobejdeme se tak bez krátkých exkurzů do práva ústavního, správního ale i občanského.

V první kapitole se pokusím vysvětlit nejdůležitější pojmy související s tématem této práce. V druhé kapitole bude rozebrána problematika pramenů. Ve třetí kapitole se budu věnovat praxi oprávněného použití zbraně. Čtvrtá kapitola pak bude pojednávat zejména o sporném vztahu oprávněného použití zbraně s nutnou obranou a bude rozebírat možné varianty řešení tohoto problému. Závěr práce obsahuje zhodnocení současné úpravy a výběr nejvhodnějších z možných variant řešení pro praxi.

Cílem této práce je přispět k zatím stále poměrně málo zpracovávané tematice oprávněného použití zbraně, upozornit na možné interpretační i aplikační problémy stávající úpravy a zejména vytvořit impuls pro širší diskuzi nad tímto tématem, která by pak mohla poskytnout východiska pro aplikační praxi.

---

<sup>2</sup> viz Koucký R.: K problematice nutné obrany, Právní fórum 12/2006, s. 437

<sup>3</sup> srovnej Vangeli B.: Zákon o Policii České republiky, Praha: C.H. Beck, 2009, str. 216

<sup>4</sup> viz k tomu Klapal V.: Svolení poškozeného jako okolnost vylučující protiprávnost, Trestněprávní revue 10/2005, s. 259

## 1. Kapitola: Vymezení pojmů

Stručný výklad níže uvedených pojmů je předsazen ještě před problematiku pramenů zejména ze dvou důvodů. Za prvé regulace oprávněného použití zbraně používá odkazů na tyto pojmy. Například odkaz na nutnou obranu, ať již přímo<sup>5</sup> (výraz „nutná obrana“) nebo nepřímo<sup>6</sup>, používají všechny právní předpisy, které oprávněné použití zbraně upravují, a proto je potřebné je vymezit i pro úplnost a přehlednost. Za druhé bližší vymezení okolností vylučujících protiprávnost a principů, na základě kterých pracují (zde konkrétně u krajní nouze, nutné obrany a oprávněného použití zbraně) je vhodné pro pochopení dalšího výkladu o možných aplikačních problémech současné úpravy, které jsou velmi těžko uchopitelné bez znalosti těchto poznatků. Největší pozornost budu věnovat nutné obraně, ke které má oprávněné použití zbraně z pochopitelných důvodů nejužší vztah, ale stručně rozeberu i další související pojmy.

V dalším výkladu se mohou objevit i pojmy, které zatím zákon či právní praxe nepoužívá. Jedná se zejména o pojem *zasahující*. Vzhledem k tomu, že oprávnění použít zbraň nepřísluší jen policistům (ale také např. vojákům, justiční strážní či celníkům apod.), byl by pojem policisté zavádějící, proto používám pojem „zasahující“ či „zasahující osoba“, kdy se tím míní souhrnné označení pro osobu zákonem zmocněnou k oprávněnému použití zbraně dle *jiných právních předpisů* § 32 trestního zákoníku.

### 1.1 Okolnosti vylučující protiprávnost

V literatuře jsou občas okolnosti vylučující protiprávnost označovány také jako **negativní znaky skutkové podstaty**.<sup>7</sup> Chce se tím říci, že pokud se nějaké jednání subsumuje pod některou z právních norem, v trestním právu typicky zákon,<sup>8</sup> stanovující, co je trestný čin, je nutné přihlížet také k tomu, zda jiný zákon tuto subsumpci nevylučuje. Pokud první norma stanovuje, že jednání popsané v její hypotéze je trestné a druhá norma, že to samé jednání není trestné, má přednost pravidlo

---

<sup>5</sup> viz zák. č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, zák. č. 553/1991 Sb., o obecní policii, zák. č. 13/1993 Sb., celní zákon, zák. č. 17/2012 Sb. o celní správě České republiky, zák. č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, zák. č. § 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství České republiky, zák. č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě

<sup>6</sup> viz zák. č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážní, zák. č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách ČR

<sup>7</sup> Hendrych D. a kol., Právní slovník, Praha: C.H. Beck, 2009, v elektr. podobě <http://www.beck-online.cz/> heslo: negativní znak skutkové podstaty

<sup>8</sup> forma zákona je v těchto případech vyžadována dle čl. 39 LZPS „Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.“

obsažené v normě druhé.<sup>9</sup> Občas se uvádí, že jde o určité výjimky z jinak nedovoleného jednání.<sup>10</sup> S tímto lze zásadně souhlasit s následující připomínkou.

V demokratickém právním státě je právnímu řádu pro regulaci chování lidí vlastní princip „co není zakázáno, je dovoleno“. Z tohoto pohledu všechny právní normy, upravující jednání lidí, (tedy zákazy, z kterých lze derivovat příkaz) představují určité výjimky z výše uvedeného pravidla *vše je dovoleno*. Pokud vytvoříme *výjimku z výjimky* v podobě okolnosti vylučující protiprávnost, navracíme se tedy k přirozenému stavu vyjádřeného, např. v článku 2 odst. 3) Listiny základních práv a svobod (usn. č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů) „*Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.*“ Dovolujeme tedy něco, co by jinak už dovolené bylo. Podle některých autorů by toto pravidlo nemuselo být v právním řádu explicitně vyjádřeno, přesto by z něho logicky vyplývalo.<sup>11</sup>

#### **Okolnosti vylučující protiprávnost se rozdělují na všeobecné a typizované.**

U všeobecných okolností vylučujících protiprávnost se jedná o všechny povinnosti a oprávnění v právním řádu, protože vycházíme z předpokladu, že právní řád není vnitřně rozporný a je tak zřejmé, že nebude pojednáno o všech okolnostech vylučujících protiprávnost, kterých je nespočet.<sup>12</sup> **Druhá skupina se nazývá typizované** a ty jsou obsaženy především v obecné části trestního zákoníku. Mezi typizované okolnosti vylučující protiprávnost patří krajní nouze (§ 28 TZ), nutná obrana (§ 29 TZ), svolení poškozeného (§ 30 TZ), přípustné riziko (§ 31 TZ) a oprávněné použití zbraně (§ 32 TZ).<sup>13</sup> Nejširší z výše uvedených je krajní nouze, která používá nejjobecnějšího pojmu nebezpečí, pod které lze zařadit i útok, pojmovou složku nutné obrany. Vztah speciality ke krajní nouzi je dovozován i u oprávněného použití zbraně.<sup>14</sup>

Lze shrnout, že okolnosti vylučující protiprávnost máme dvojí. První z nich jsou rozesety po celém právním řádu a tvoří je výkon práv a povinností, u kterých by ve většině případů ani nezarázela jejich souladnost s právním řádem. Druhé, označené jako typizované, tvoří vybrané případy, které jsou tolerovány z různých důvodů u každé

<sup>9</sup> za předpokladu stejné právní síly

<sup>10</sup> Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I: §1-139 komentář, Praha: C. H. Beck, 2010, str. 314

<sup>11</sup> Krecht J.: K zásadě „Co není zakázáno, je dovoleno“ Právník 2/2005, s. 183

<sup>12</sup> „Taxativní výčet okolností vylučujících protiprávnost neexistuje.“ cit. Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné, Praha: Leges, 2009, str. 240

<sup>13</sup> výčty se různí, srov. Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné (obecná část), Brno: Masarykova univerzita, 1994, s. 221–231 s Novotný, O., Dolenský, A., Jelínek, J., Vanduchová, M. Trestní právo hmotné, 2. přepracované vydání. Praha: Codex Bohemia, 1995, s. 129–143.

<sup>14</sup> Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I, §1-139 komentář, Praha: C.H. Beck, 2010, str. 315



okolnosti jiných. Právě tyto důvody jim zajišťují jejich souladnost s právním řádem<sup>15</sup>, ačkoli by byl čin jinak trestný. **Samotný obecný důvod existence okolností vylučujících protiprávnost shledávám v zajištění právě této souladnosti.** Jedná se o právní prostředek, který odvrací od subjektu sankci, v situaci kde se tato okolnost vyskytne. Je nutné stanovit co nejpřesněji případy, na které beztrestnost dopadá, proto obsahují typizované okolnosti vylučující protiprávnost většinou ještě negativní hranici případů, kdy o tyto okolnosti nejde. Překročí-li subjekt hranici této tolerance, jedná se o tzv. *exces* z okolností vylučující protiprávnost.

## 1.2 Krajiní nouze

§ 28 trestního zákoníku ji definuje jako:

*„(1) Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem, není trestným činem.*

*(2) Nejde o krajiní nouzi, jestliže bylo možno toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak anebo způsobený následek je zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil, anebo byl ten, komu nebezpečí hrozilo, povinen je snášet.“*

**Nebezpečí** je vykládáno jako „stav hrozící poruchou.“<sup>16</sup> Přímo hrozící nebezpečí je pak vykládáno jako případ, kdy „...vývoj událostí spěje rychle k poruše anebo sice nepokračuje, ale jsou splněny téměř všechny podmínky potřebné k tomu, aby porucha nastala, a uskutečnění zbyvajících podmínek je věcí náhody, jež se může kdykoli a s velkou pravděpodobností stát.“<sup>17</sup> Zákonodárce připouští, abychom porušili jiný chráněný zájem, pokud se jeho obětováním zabrání vážnějším následkům - *proporcionalita* a pokud neexistuje jiný způsob, jak se poruše vyhnout zcela - *subsidiarita*.

**Chráněný zájem** představuje chráněnou hodnotu, která je vystavena nebezpečí, nebo která je porušena, dá se ztotožnit s objektem u trestného činu. TZ neobsahuje explicitně vyjádřený účel, jako tomu bylo u trestního zákona z roku 1961 ve znění před jeho zrušením v § 1: „Účelem trestního zákona je chránit zájmy společnosti, ústavní zřízení České republiky, práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob.“

---

<sup>15</sup> uvádí se občas, že chybí materiální znak trestného činu (srov. Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D.: Základy trestní odpovědnosti, Praha: Orac 2003, str. 126 nebo rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ve věci sp.zn. 1 To 55/93 (R 16/1994 Sb. rozh. tr.))

<sup>16</sup> Novotný, O. a kol.: Trestní právo hmotné I Obecná část, Praha: ASPI Publishing, 2003, str. 189

<sup>17</sup> Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné, Praha: Leges, 2009, str. 243-4

Přesto lze, dle mého názoru, shodný účel dovést a chráněný zájem rozšiřovat *analogii in bonam partem*.

**Proporcionalita** nemusí být očividná, a proto je do definice vloženo kritérium zřejmosti, které se posuzuje z pozice subjektu, který jedná v krajní nouzi. Mohou tak nastat situace, kdy nebudou zcela dodržena pravidla o tom, že nešlo nebezpečí odvrátit jinak, nebo bude následek způsobený krajní nouzí horší, přesto půjde o krajní nouzi. Nelze však připustit úplný subjektivismus, a tak se bude vždy posuzovat, zda představy jednajících o situaci byly odůvodněné, popř. nedopustil-li se v skutkovém omylu<sup>18</sup> nedbalostního deliktu. Subjektivní pohled se uplatní i na možnosti odvrácení. „*Při hodnocení, zda nebezpečí bylo možno odvrátit jinak, je třeba brát v úvahu jen ty možnosti obviněného, kterými bylo možno odvrátit nebezpečí včas, tj. ještě před porušením zájmu chráněného trestním zákonem, kterému nebezpečí hrozilo.*“<sup>19</sup>

V krajní nouzi může jednat kdokoliv, nevyžaduje se, aby jednajícím byl sám ohrožen, jako je to například u svépomoci podle § 6 občanského zákoníku (zák. č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů). „*Jestliže hrozí neoprávněný zásah do práva bezprostředně, může ten, kdo je takto ohrožen, přiměřeným způsobem zásah sám odvrátit.*“ Jedná-li pak někdo, kdo sám není ohrožen, jde o tzv. **pomoc v krajní nouzi**.<sup>20</sup>

### 1.3 Nutná obrana

§ 29 trestního zákoníku ji definuje jako:

„(1) Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem.

(2) Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.“

Právo je mimo jiné vnímáno jako prostředek „zajištění hodnot, na které je orientována právní politika státu.“<sup>21</sup> Má-li právo sloužit k tomuto účelu, je potřeba v něm vytvořit mechanismy, které budou bránit tyto hodnoty v případě napadení. Jedním z těchto právních mechanismů je institut nutné obrany, která dovoluje každému odvracet případné útoky.

---

<sup>18</sup> Šámal, P.: Judikatura k omylu v trestním právu, Soudní rozhledy 10/1998, s. 253

<sup>19</sup> 3 Tz 54/71, (č. 26/1972 Sb. rozh. tr.)

<sup>20</sup> shodně Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné, Praha: Leges, 2009, str. 243

<sup>21</sup> Boguszak J.-Čapek J.- Gerloch, A.: Teorie práva Praha: ASPI Publishing, 2004 s. 275

**Útokem** se rozumí „...úmyslné protiprávní jednání (tedy konání i opomenutí) člověka, jež je nebezpečné pro společnost.“<sup>22</sup> Odvracením tohoto útoku je postihován pouze útočník, který nese riziko celé situace. Obránce jedná v souladu s právním řádem, tedy mu nehrozí **žádná sankce**, jak bylo i judikováno.<sup>23</sup>

Nutná obrana směřuje pouze proti útočníkovi, což je rozdíl oproti krajní nouzi. Tím není dotčeno právo bránit se proti živému nástroji,<sup>24</sup> protože „...nutná obrana směřuje proti útoku, který je objektivně protiprávní.“<sup>25</sup> U útočníka se nezkoumá právní kvalifikace jeho útoku, nebo případná odpovědnost, stačí nám protiprávnost. Zkoumá se **pouze přiměřenost**, a to mezi způsobem útoku na chráněný zájem a způsobem obrany. Pod tuto přiměřenost lze nejspíše vztáhnout i místní a osobní spojitost<sup>26</sup> vyjádřenou slovy „...přímo hrozící nebo trvající“. Jak uvádí důvodová zpráva k TZ.: „Definice nutné obrany (§ 29) dostatečně akcentuje situaci obránce, včetně překvapivosti či brutality útoku, strachu, zmatku či leknutí obránce, které se v praxi posuzují v rámci reakce obránce na „způsob útoku.“ Je tedy jasné, že způsob útoku je poměrně nevyjasněný pojem, jehož obsah se mění s konkrétními podmínkami, jistě ale přesahuje pouhou povahu a nebezpečnost útoku, jak tomu bylo v dřívější úpravě.<sup>27</sup>

Nutná obrana **neobsahuje subsidiaritu**, tedy obránce nemusí sahat nejdříve k méně účinnějším prostředkům, a pak teprve použít účinnějších.<sup>28</sup> Nutná obrana **neobsahuje proporcionalitu** následků, neporovnáváme mezi sebou čistě následky,<sup>29</sup> i když lze souhlasit, že útočníkem zamýšlený následek bude mít do jisté míry vliv na posuzování způsobu útoku.<sup>30</sup>

Největší privilegovanost lze spatřovat v hranici „**zcela zjevně nepřiměřená**.“ Překročení této hranice je již hrubý exces proti útočníkovi, který se útokem sice vystavuje riziku, ale zároveň se nestává zcela bezprávným. Zákonodárce by se měl snažit vyvážit poměr mezi přílišnou benevolencí, která může vést k zneužívání nutné

---

<sup>22</sup> shodně Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné, Praha: Leges, 2009, str. 251

<sup>23</sup> Nejvyšším soudem ČSSR, sp. zn. Tz 69/64, (R 2/1965 Sb. rozh. tr.)

<sup>24</sup> Kuchta, J. Nutná obrana, MU Brno 1999, Acta universitatis brunensis iuridica, str. 97

<sup>25</sup> Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I, § 1-139 komentář, Praha: C. H. Beck, 2010, str. 331

<sup>26</sup> původně v návrhu: „místo a času útoku anebo okolnostem, vztahující se k osobě útočníka nebo obránce“

<sup>27</sup> v zrušeném zák. č. 140/1961 Sb., v původním znění v účinnosti od 1. ledna 1962

<sup>28</sup> ke skutečnému provedení méně účinných prostředků nemusí dojít ani u krajní nouze

<sup>29</sup> 5 Tdo 162/2007, (č. 20/2008 Sb. rozh. tr.)

<sup>30</sup> Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I, § 1-139 komentář, Praha: C. H. Beck, 2010, str. 335; shodně Vangeli B. Nutná obrana, Praha (rukopis) 2008 str. 33

obranu,<sup>31</sup> oproti motivování k tomu, aby protiprávní jednání bylo potíráno, s čímž souvisí potřeba dostatečných prostředků a záruk. Se zárukami pro obránce je spojena nutnost odpuzovat pachatele zvýšeným nebezpečím, které by mělo dominovat před zárukami, které mu jsou při páchání jeho protiprávní činnosti poskytovány. Rozhodně ale nelze nutnou obranu zároveň chápat a pojímat jako součást trestu za protiprávní jednání útočníka. To by se naprosto přičilo principům právního státu.<sup>32</sup>

Obrana, má-li být úspěšná, musí být silnější než útok.<sup>33</sup> Pachatelé si často volí podmínky, protože jsou to oni, kdo iniciují střet. Je to právě „**rozhodující počáteční iniciativa**,“ která určuje postavení stran.<sup>34</sup> Je tedy potřebné vytvořit dostatečně široký prostor pro obránce, pokud má v konfliktu zvítězit právnost.<sup>35</sup>

Iniciace konfliktu je základní kritérium, nemáme-li toto vodítko, nebo se vzhledem k situaci stírá, většinou jde o případ **rvačky**.<sup>36</sup> I v těchto případech však musíme důsledně rozlišovat, zda se v určitých situacích nepoužije nutná obrana.<sup>37</sup> Dle mého názoru, pokud by se vyskytla situace dvou navzájem se vylučujících svědectví účastníků, tvrdících, že jednali v nutné obraně proti druhému a nebyly by k dispozici žádné jiné důkazy, měl by se soud přiklonit k variantě, že v nutné obraně mohli jednat oba dva, i když je to pojmově vyloučeno.

Nutná obrana je právo, nikoli povinnost, i když existují určité výjimky<sup>38</sup> u určitých profesí (typicky policistů), které jsou povinny zasahovat vůči protiprávním útokům, a to dokonce za určitých podmínek i mimo službu. Stejně jako u krajní nouze je možná tzv. **pomoc v nutné obraně**. Policistům se lze zásadně bránit nutnou obranou, pokud překročí svou pravomoc a stávají se útočníky, drobnější vady zákroku je však lépe strpět a řešit spíše stížností<sup>39</sup> vzhledem k jejich ochraně v § 325 TZ a trestnému činu násilí proti úřední osobě.<sup>40</sup>

---

<sup>31</sup> například je velice těžké v kriminalistické praxi rozlišit připravovanou vraždu, spočívající ve vyprovokovaném útoku od skutečné obrany. V těchto případech je velmi důležité věnovat pozornost zraněním obránce, viz k tomu blíže Musil, J., Konrád, Z., Suchánek, J. Kriminalistika, Praha: C.H. Beck, 2001, str. 384

<sup>32</sup> zásada Nulla poena sine lege

<sup>33</sup> IV. ÚS 433/02

<sup>34</sup> Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I, §1-139 komentář, Praha: C. H. Beck, 2010, str. 332

<sup>35</sup> 7 Tdo 272/2006 , 1 Tzn 25/97, (č. 14/1999 Sb. rozh. tr.), 3 Tdo 840/2006 (č. 48/2007 Sb. rozh. tr.)

<sup>36</sup> 18 Tk 151/51 (č. 55/1952 Sb. rozh. tr.)

<sup>37</sup> 5 Tz 10/60, (č. 36/1960 Sb. rozh. tr.)

<sup>38</sup> stejně tak u krajní nouze

<sup>39</sup> Hendrych, D. a kol.: Správní právo, C.H.Beck, Praha 2009, str. 709

<sup>40</sup> 4 Tz 128/76,(č. 55/1977Sb rozh. tr.), 6 Tz 70/79,(č. 47/1980 Sb. rozh. tr.), 1 Tz 95/65,(č. 22/1966 Sb. rozh. tr.)

Na závěr lze také poznamenat, že nutná obrana je spojována s přirozeným právem.<sup>41</sup> Domnívám se, že se skutečně jedná o **přirozené lidské právo**. Vzhledem k rozsahu práce nelze podrobně rozebrat tento názor, myslím si však, že je vhodné tuto myšlenku zde aspoň zmínit. Pojednáno o ní bude ještě v následující kapitole.

#### 1.4 Nebezpečný pachatel

Před vymezením samotného oprávněného použití zbraně je vhodné přiblížit pojem nebezpečného pachatele.

**Předně je nutno říci, že pojem nebezpečného pachatele není v českém právním řádu definován a dovozuje se zejména soudní praxí.**<sup>42</sup>

Přitom právě nedostatek legální definice, popř. kritérií upravených přímo v zákoně vidí někteří odborníci jako jeden z hlavních nedostatků současné právní úpravy.<sup>43</sup> Pojem nebezpečného pachatele se objevuje hned v několika předpisech upravujících oprávněné použití zbraně, jedná se o zák. č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, zák. č. 553/1991 Sb., o obecní policii, zák. č. 13/1993 Sb., celní zákon, nově se bude též objevovat od 1. 1. 2013 v zákoně 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky, k pramenům oprávněného použití zbraně však blíže až v další kapitole.

Judikatura vymezila pojem nebezpečného pachatele následovně: *„nebezpečným pachatelem je*

- 1) *zvláště nebezpečný recidivista podle § 41 odst. 1 tr. zák.,*
- 2) *pachatel úmyslného trestného činu, o kterém vyjde najevo, že je ozbrojen,*
- 3) *vězeň na útěku,*
- 4) *osoba, která byla Policií ČR za nebezpečného pachatele výslovně označena.*“<sup>44</sup>

Shodný výčet je obsažen i odborné literatuře,<sup>45</sup> navíc rozšířený o:

- 5) *pachatele závažného úmyslného trestného činu, který byl při jeho spáchání či bezprostředně poté přistižen*

V prvním případě se jedná o *„Pachatele, který znovu spáchal zvláště závažný úmyslný trestný čin, ač již byl pro takový nebo jiný zvláště závažný úmyslný trestný čin potrestán, považuje se za zvláště nebezpečného recidivistu, jestliže tato okolnost pro*

<sup>41</sup> Vangeli B.: Zákon o Policii České republiky, Praha: 2009, str. 217

<sup>42</sup> viz judikát Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 8 Tdo 353/2010

<sup>43</sup> Salvét, Leo. Trestněprávní aspekty použití zbraně policistou. *Policista*. 2010. č. 3 s. 4

<sup>44</sup> Viz. Judikát Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 6 Tdo 798/2006

<sup>45</sup> srov. Vetešník, P., Jemenka, L. Zákon o obecní policii. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 214 nebo Mates, P. a kol. Nové policejní právo. Linde Praha, a. s., s. 121 a násl.

svou závažnost, zejména vzhledem k délce doby, která uplynula od posledního odsouzení, podstatně zvyšuje stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost.“ dle zrušeného zákona č. 140/1961 Sb., ve znění od 1. 7. 1990 do 31. 12. 2009, kdy současná úprava obsahuje v trestním zákoníku podobnou úpravu v § 59 u mimořádného zvýšení trestu, avšak již bez označení zvláště nebezpečný recidivista. Ve čtvrtém případě se objevuje<sup>46</sup> i obdoba: „osobu, která byla nadřizovým, nebo jiným oprávněným orgánem za nebezpečného pachatele výslovně označena,“ což lze označit za přesnější.

6) Nutno však podotknout, že „Nejvyšší soud však dále setrvává na svém dřívějším stanovisku, že za určitých okolností není vyloučeno označit za "nebezpečného pachatele“ rovněž podnapilého či opilého řidiče (či řidiče, jehož schopnosti bezpečně a spolehlivě ovládat motorové vozidlo jsou podstatně sníženy nebo přímo vyloučeny i jinou látkou způsobitou ovlivnit lidskou psychiku, než je alkohol), který si počíná při řízení motorového vozidla nebezpečně, riskantně a hazardně (např. se pohybuje v hustě zabydlené části obce velmi vysokou rychlostí) a bezprostředně ohrožuje životy a zdraví ostatních účastníků silničního provozu nebo dalších osob.“<sup>47</sup>

Je patrné, že k vymezení nebezpečného pachatele dle šesti výše uvedených situací mohou přibývat i další případy, a tak nelze v žádném případě k dosavadnímu judikaturnímu výčtu přistupovat jinak než demonstrativně.

Vyhodnocení osoby jako nebezpečného pachatele závisí na posouzení konkrétních skutkových okolností, což je i právní věta, která se objevila v již výše citovaném judikátu Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 8 Tdo 353/2010.

Leo Salvét k pojmu nebezpečného pachatele uvádí, že „již ze samé skutečnosti, že pachatel neuposlechne výzvy policisty, lze usuzovat na potenciální nebezpečnost pachatele. Proto omezení použití zbraně pouze proti nebezpečnému pachateli se jeví jako nedůvodné. Proto se navrhuje de lege ferenda slovo „nebezpečný“ a nebezpečného“ ve výše uvedených ustanoveních zákona o policii vypustit.“<sup>48</sup>

Taková úvaha je jistě na místě a má svou opodstatněnost, avšak její provedení či případná aplikace může být oprávněně kritizována jako možný v rozpor s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod (209/1992 Sb.), o které ještě bude

---

<sup>46</sup> Shodně výše

<sup>47</sup> viz. judikát Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 6 Tdo 643/2009

<sup>48</sup> Salvét, Leo. Trestněprávní aspekty použití zbraně policistou. *Policista*. 2010. č. 3 s. 4, kdy se autor zabývá ustanoveními § 56 odst. 1 písm. b) a c) zákona o policii, která stanoví, že policista je oprávněn použít zbraň, jestliže se nebezpečný pachatel, proti němuž zakročuje, na jeho výzvu nevzdá nebo se zdráhá opustit svůj úkryt, nebo aby zamezil útěku nebezpečného pachatele, jehož nemůže jiným způsobem zadržet

pojednáno dále. Zde snad lze dopředu nastínit názor Evropského soudu pro lidská práva, který judikoval: „*Užití potencionálně smrtící zbraně nevyhnutelně ohrožuje lidský život, i když existují pravidla k minimalizaci takových rizik. Soud je tedy toho názoru, že za žádných okolností nemůže být "absolutně nezbytné" ve smyslu čl. 2 odst. 2 Úmluvy takovou zbraň užit k zadržení osoby podezřelé z nenásilného trestného činu, která neohrožuje život zasahujícího, i kdyby v případě jejího nepoužití došlo k útěku zadržovaného.*“<sup>49</sup>

Zákonodárce tedy zatím nebezpečného pachatele nedefinoval a snad lze říci, že vzhledem k nepředvídatelnosti vypjatých situací, za kterých se oprávněné použití zbraně používá, je to na jednu stranu dobře, jelikož nechává otevřený prostor pro různé situace, které mohou v praxi nastat. Na druhou stranu tento přístup klade velmi vysoké požadavky na *zasahujícího* s ohledem na vyhodnocování osoby pachatele, kdy *zasahující osoba* v těchto situacích může mít velmi omezené informace. Určité vodítko pro posuzování nebezpečnosti pachatele poskytuje test **tzv. nulovou variantou**. Znamená to, že *zasahující* porovnává variantu provedení zákroku s variantou, kdy od provedení zákroku upustí, např. jak intenzivně bude ohrožena společnost v případě, že pachatele nechá uprchnout, např. zda nehrozí ohrožení na životě a zdraví dalších osob v případě útěku pachatele. Obdobnou úvahou se někdy ve svých rozhodnutích řídí i soudy<sup>50</sup> a objevuje se i ve Stanovisku Odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra, Analytickolegislativního odboru Policejního prezidia a ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia k některým otázkám týkajícím se aplikace právní úpravy donucovacích prostředků ze dne 14. 10. 2010: „*Zcela obecně řečeno je nebezpečným pachatelem taková osoba, která v dané situaci představuje natolik závažnou hrozbu pro život či zdraví, popř. pro svobodu či lidskou důstojnost, že možnost, že bude střelbou těžce zraněna, nebo dokonce zabita, je z hlediska zájmu společnosti přijatelnější, než možnost nezakročení proti takové osobě.*“

Zákonodárce naposledy zasáhl do úpravy oprávněného použití zbraně zákonem č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky, kdy z této novelizace lze vysledovat určité tendence. Zákonodárce nadále používá pojem nebezpečného pachatele, který zahrnul i do nové úpravy účinné od 1. 1. 2013 a tedy nedošlo k naplnění úvahy o vypuštění tohoto pojmu z úpravy a dále to, že zákonodárce tento pojem nevymezil.

---

<sup>49</sup> Rozhodnutí ESLP ve věci Nachová a další proti Bulharsku Eu 43577/98, 43579/98

<sup>50</sup> Shodně výše nebo judikát NS ČR sp. zn. 6 Tdo 643/2009

Nezbývá než spoléhat v tomto směru na odbornou literaturu a soudní judikaturu, která již některé situace, kdy jde o nebezpečného pachatele, popisuje a současně s těmito závěry seznámit a takto proškolit *zasahující osoby*. Lze však předpokládat, že na základě konkrétních skutkových okolností za nebezpečného pachatele mohou být označeny i jiné osoby než ve výše uvedených šesti případech.

## 1.5 Oprávněné použití zbraně

Jak již bylo v úvodu řečeno, § 32 trestního zákoníku jej definuje jako:

*„Trestný čin nespáchá, kdo použije zbraně v mezích stanovených jiným právním předpisem.“*

Objevuje se též vymezení: *„Oprávněné použití zbraně je důvodem vylučující protiprávnost, jestliže je zbraň použita v mezích stanovených právním předpisem.“*<sup>51</sup>

Jak je z ustanovení patrné, podrobnosti o oprávněném použití zbraně nelze vyčíst přímo z trestního zákoníku, ale musíme nalézt *jiné předpisy*, kde je více informací. Možná právě proto mu není v trestním právu věnována taková pozornost, protože podrobnější úprava spadá do jiných odvětví, přesto má ale velmi důležité trestněprávní aspekty, protože jak již bylo uvedeno výše, jako okolnost vylučující protiprávnost vylučuje protiprávnost. Odborná literatura<sup>52</sup> uvádí, že se jedná o tyto „prováděcí“ předpisy:<sup>53</sup>

zák. č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky (§56)

zák. č. 553/1991 Sb., o obecní policii (§ 20)

zák. č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážci (§ 18)

zák. č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky (§ 42)

zák. č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě (§5)

zák. č. 124/1992 Sb., o Vojenské policii, (§32)

zák. č. 13/1993 Sb., celní zákon (§40) do 31. 12. 2012

zák. č. 17/2012 Sb. (§ 45), o celní správě České republiky od 1. 1. 2013

zák. č. 153/ 1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky (§ 17)

zák. č. § 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství České republiky (§ 5)

---

<sup>51</sup> Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I, §1-139 komentář, Praha: C.H. Beck, 2010, str. 361

<sup>52</sup> např. Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné, Praha: Leges, 2009, str. 261

<sup>53</sup> všechny případně uváděny ve znění pozdějších předpisů, souhrnně označovány v této práci jako *jiné předpisy* či *jiné právní předpisy*



Všechny tyto předpisy by měly představovat meze pro oprávněné použití zbraně. Oprávnění a povinnosti *zasahující osoby*, se liší podle toho, o který *sbor*<sup>54</sup> jde. Výpis jednotlivých oprávnění by zabral příliš prostoru, v tomto směru odkazuji na podrobnější literaturu,<sup>55</sup> druhou kapitolu a přílohu č. 1 této práce. V druhé kapitole se pokusím zaměřit na rozdíly mezi jednotlivými *jinými předpisy* a příloha č. 1 pak obsahuje úplné znění předmětných ustanovení.

Shodně je v učebnicích trestního práva uváděno<sup>56</sup> „*Mimo uvedené případy jsou ovšem osoby, patřící k ozbrojeným sborům, oprávněny jednat v nutné obraně či krajní nouzi podle obecných zásad §28 a 29 TZ.*“

**Oprávněné použití zbraně, pokud nechceme použít přímo legální definici, lze shrnout jako typizovanou okolnost vylučující protiprávnost, která představuje jednotící označení pro situace, kdy dochází k dovolenému použití zbraně *zasahujícím*, kdy jednotlivé *jiné právní předpisy* samostatně stanovují, kdo se rozumí *zasahujícím*, co se rozumí zbraní a za jakých podmínek je takové použití zbraně dovolené, kdy použitím zbraně se rozumí její užití takovým způsobem, k němuž je určena, tedy střelbou.**

## **2. Kapitola: Prameny**

Rozsah práce nedovolí podrobné zkoumání všech jednotlivých oprávnění *jiných předpisů* u oprávněného použití zbraně do všech podrobností, z tohoto důvodu pro bližší přiblížení postačí **zákon o Policii České republiky** (zák. č. 273/2008 Sb., ve znění pozdějších předpisů), který použiji jako základ. Termín *policisté* podle kontextu, půjde vztáhnout i na jiné příslušníky ozbrojených sil a bezpečnostních sborů než policisty, tedy jiné *zasahující osoby* a jiná úprava pak bude zmiňována převážně jen pro orientaci a tam, kde se jedná o důležité odchylky od tohoto zákona. Těžiště převážné části práce zůstává v národní zákonné úpravě, proto mezinárodní a ústavní problematika je spíše jen zmíněna.

---

<sup>54</sup> rozuměno ozbrojené síly, bezpečnostní sbory nebo strážníci obecní policie

<sup>55</sup> Duffek, L. Oprávněné použití zbraně podle § 15 trestního zákona, Právní fórum 2006, str. 78-84  
Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I, §1-139 komentář, Praha: C.H. Beck, 2010, str. 360-366

<sup>56</sup> Novotný, O. a kol.: Trestní právo hmotné I Obecná část, Praha: ASPI Publishing, 2003, str. 200;  
Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné, Praha: Leges, 2009, str. 262

## 2.1 Mezinárodní úprava

### 2.1.1 Přehled

Oprávněné použití zbraně, v podobě jak jej známe z českého právního řádu jako okolnost vylučující protiprávnost, není takto explicitně nikde mezinárodně zakotvena, přesto nemůžu tímto konstatováním skončit, protože v mezinárodním právu<sup>57</sup> nalezneme náznaky, které svědčí o tom, že s těmito instituty či alespoň podobnými principy minimálně počítá i mezinárodní právo.<sup>58</sup> Pokud se konkrétně zaměříme na mezinárodní právo, poskytující ochranu fyzickým osobám s ohledem na některá jejich přirozená práva, nalezneme již ne náznaky, ale samostatné úpravy, které by se daly s trochou vůle k oprávněnému použití zbraně vztáhnout a v některých případech jeho podobu dokonce přímo ovlivňují. Z tohoto důvodu musíme prozkoumat zejména mezinárodní listiny práv a svobod, i když bez povšimnutí nenechám ani prameny upravující činnost samotné policie.<sup>59</sup>

Nejprve stručný přehled, kdy nejdůležitější je, dle mého názoru, úprava obsažená v **Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod** (209/1992 Sb.) v **článku 2 odst. 2)**: *„Zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při: a) obraně každé osoby proti nezákonnému násilí; b) provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené; c) zákonně uskutečněné akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.“*

Z tohoto článku je dovozováno<sup>60</sup> právo na obranu každého proti nezákonnému násilí, což se shoduje v podstatných rysech s nutnou obranou. Tento článek je zhruba nejbližše okolnostem vylučujícím protiprávnost nutné obrany a oprávněného použití zbraně, jak je chápe náš právní řád. Jiný aspekt nutné obrany vystihuje **čl. 6 Listiny základních práv EU**: *„Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost.“* Toto právo je bezpodmínečné a dle mého názoru se vztahuje i na situaci, kdy zásah státních orgánů

---

<sup>57</sup> některé poznatky nepůjdou vztáhnout i na oprávněné použití zbraně

<sup>58</sup> např. právo na sebeobranu každého státu s úpravou zákazu některých bojových prostředků jako kazetová munice apod.

<sup>59</sup> Rezoluce Valného shromáždění Spojených národů č. 34/169 ze dne 17. 12. 1979; Základní principy použití síly a střelných zbraní osobami odpovědnými za uplatňování zákonů přijaté 7. 9. 1990 8. kongresem Spojených národů o prevenci zločinnosti a zacházení s pachateli, rezoluci; Rezoluce Parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 690/1979, již byla schválena Deklarace o policii

<sup>60</sup> např. odlišné stanovisko soudce Varvařovského, P. v Pl. ÚS 16/98

zajišťující bezpečnost není okamžitě možný, kdy tato situace je také jedním z důvodů, proč je v právním řádu nutná obrana zastoupena.<sup>61</sup>

**V Mezinárodním paktu o občanských a politických právech (23/1976 Sb.) čl. 17 a v čl. 12 Všeobecné deklarace lidských práv (1/1948 OSN) nalezneme shodnou formulaci: „Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence, ani útokům na svou čest a pověst. Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.“** Zatímco útoky můžeme všechny označit za svévolné, obrana prosta excesů nebude svévolná nikdy. Nakonec ještě **čl. 3 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech** stanoví: „Každý stát, který je smluvní stranou Paktu, se zavazuje zajistit, aby se kterékoli osobě, jejíž práva nebo svobody tímto Paktem uznané byly porušeny, dostalo účinné ochrany...“

**Oprávněné použití zbraně** pak nalezneme na mezinárodní úrovni zakotvené ve formách požadavků na *policisty*, nikoli tedy ve formě okolnosti vylučující protiprávnost, ale spíše pokynů, které by měli *policisté* dodržovat. Jedná se např. o **rezoluci Valného shromáždění Spojených národů č. 34/169** ze dne 17. 12. 1979: „*Law enforcement officials may use force only when strictly necessary and to the extent required for the performance of their duty.*“<sup>62</sup> Obdobně hovoří článek **IV. bod 37** rezoluce Parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 690/1979, již byla schválena **Deklarace o policii**. Konkrétní povinnosti k oprávněnému použití zbraně stanoví také **Základní principy použití síly a střelných zbraní osobami odpovědnými za uplatňování zákonů** přijaté 7. 9. 1990 8. Kongresem Spojených národů o prevenci zločinnosti a zacházení s pachateli **v čl. 5:**

*Whenever the lawful use of force and firearms is unavoidable, law enforcement officials shall:*

- a) Exercise restraint in such use and act in proportion to the seriousness of the offence and the legitimate objective to be achieved*
- b) Minimize damage and injury, and respect and preserve human life*
- c) Ensure that assistance and medical aid are rendered to any injured or affected persons at the earliest possible moment,*
- d) Ensure that relatives or close friends of the injured or affected person are notified at the earliest possible moment.*

*„Kdykoliv je oprávněné použití síly a střelných zbraní nevyhnutelné, osoby odpovědné za uplatňování zákonů jsou povinny:*

---

<sup>61</sup> srov. Vangeli B. Nutná obrana, Praha (rukopis) 2008 str. 4

<sup>62</sup> policisté vynucující právo mohou používat síly, jen když je to nezbytně nutné a v míře potřebné pro výkon svých povinností.

- a) zachovávat zdrženlivost u takového použití a jednat v poměru k závažnosti trestného činu k dosažení legitimního cíle
- b) minimalizovat škodu a zranění, respektovat a šetřit lidský život
- c) poskytnout první pomoc a zajistit lékařskou pomoc zraněným nebo dotčeným osobám v nejkratší možné době
- d) zajistit, aby příbuzní nebo blízcí přátelé poškozených nebo dotčených osob byli obeznámeni v nejkratší možné době.<sup>63</sup>

Lze shrnout, že explicitně typizované okolnosti vylučující protiprávnost, jak je máme upraveny v našem právním řádu, na mezinárodní úrovni v takovéto podobě zakotveny nejsou, i když jdou částečně odvodit. Důvody nalézám v tom, že každý stát má tyto okolnosti koncipovány odlišně.<sup>64</sup> Jenom v našem právním řádu obecných okolností vylučujících protiprávnost lze nalézt nekonečně mnoho, z toho jen některé jsou typizované. Vybrat, které budou typizované na mezinárodní úrovni a na základě jakých principů budou upraveny, se zdá být příliš složité. S vybráním pak samozřejmě souvisí otázka stanovení hranic pro tyto okolnosti. Na druhou stranu existuje značně obecná úprava většinou spojená s výjimkami ze základních práv, popř. snaha koordinovat na mezinárodní úrovni práci policie, a tedy i oprávněné použití zbraně, kdy lze naopak hovořit o určitém společném rámci a hodnotách.

### 2.1.2 Evropská úmluva

Krátce se zastavím u úpravy v **Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod** (209/1992 Sb.), dále jen „Evropská úmluva.“ *Použití síly* je limitováno hranicí: *více než zcela nezbytné*. Evropská úmluva v souvislosti s oprávněným použitím zbraně má velký význam díky poměrně bohaté judikatuře ESLP. Posuzování použití smrtící síly je jedna z nejčastějších otázek z hlediska porušení čl. 2 Evropské úmluvy.<sup>65</sup> Z tohoto důvodu představuje důležitý zdroj případových studií, kdy oprávněné použití zbraně je či není oprávněné, z nejdůležitějších rozhodnutí bych zmínil tyto:

Rozsudek ve věci Eremiášová a Pechová proti České republice ze dne 16. 2. 2012 ke stížnosti 23944/04

Rozsudek ve věci Makaratzis v. Greece ze dne 20. 12. 2004 ke stížnosti č. 50385/99

Rozsudek ve věci Nachova and Others v. Bulgaria ze dne 6. 7. 2005 ke stížnosti č. 43577/98 a 43579/98

<sup>63</sup> jedná se o neoficiální překlad

<sup>64</sup> srovnání např. s německou úpravou se zabýval blíže Hrónský, J: Okolnosti vylučující protiprávnost v českém a německém trestním právu, Praha:2011, Diplomová práce, Právnická fakulta univerzity Karlovy, Katedra trestního práva. Vedoucí diplomové práce Rudolf Vokoun

<sup>65</sup> Divoká, Praha: 2011, Diplomová práce Právnická fakulta univerzity Karlovy, Katedra mezinárodního práva S: Právo na život garantované Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod.. Vedoucí diplomové práce Pavel Šturma, str. 53

Rozsudek ve věci Ramsahai and Others v. The Netherlands ze dne 15. 5. 2007 ke stížnosti č. 52391/99

Rozsudek ve věci Yüksel Erdogan v. Turkey ze dne 15. 5. 2007 ke stížnosti č. 57049/00

Ačkoli se první rozhodnutí nevztahuje přímo k oprávněnému použití zbraně (v případě došlo k útěku eskortované osoby vyskočením z okna, která následně zemřela na následky pádu), některé závěry soudu lze na oprávněné použití zbraně vztáhnout. Jedná se zejména o povinnost státu dostatečně chránit zdraví osob a v případě, že dojde např. k usmrcení osoby, hodnověrně vysvětlit příčiny předemětného úmrtí, zejména zajištěním rychlého a nezávislého vyšetřování.

Snad bych ještě zdůraznil, že ve věci Makaratzis bylo judikováno, že stát má vytvořit podmínky a stanovit jasná a přesná pravidla pro oprávněné použití zbraní ze strany příslušníků státní moci.

Vzhledem k rozsahu práce bych s dalšími podrobnostmi případů odkázal na stránky ESLP a na podrobnější literaturu.<sup>66</sup>

## 2.2 Ústavní zakotvení

Z hlavních ústavních dokumentů ČR lze podporu nutné obrany a oprávněného použití zbraně dovodit z **článku 1 Ústavy České republiky** (zák. č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů), neboť ztělesňuje obranu těchto nejvyšších hodnot. Obrana těchto hodnot v **LZPS** ustupuje v **článku 6 odst. 4)** i nejvyšší hodnota lidský život.<sup>67</sup> Tím se samozřejmě myslí pouze za přísných podmínek, kdy smrt bude spíše nezamýšlený a nechtěný důsledek,<sup>68</sup> protože úmyslné usmrcení je nepřijatelné. V tomto případě je nutná obrana či oprávněné použití zbraně vyjádřena spíše jako výjimka z obecně uznávaného práva na život.

V dalším ústavním východisku článku **23 LZPS**, vystupuje obrana hodnot jako právo „*Občané mají právo postavit se na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod, založený Listinou, jestliže činnost ústavních orgánů a účinné použití zákonných prostředků jsou znemožněny.*“ Nutnou obranu jako právo lze odvodit i z **čl. 2 odst. 2) LZPS**. K tomu lze dodat, že se většinou dává přednost uvádění čl. 2 LZPS před čl. 2 Ústavy ČR. Důvodem je širší okruh subjektů v legální licenci, kde Ústava toto právo omezuje na občany, zatímco Listina

---

<sup>66</sup> shodně, dále

<sup>67</sup> „porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné“

<sup>68</sup> IV. ÚS 266/2008

používá slovo „každý“. Někdy je proto argumentováno, že došlo touto cestou k nepřímé novelizaci Ústavy. Hlavní je, že oba články se snaží postihnout to samé.

## 2.3 Zákonná úprava

Pokud jde o zákonnou<sup>69</sup> úpravu, ta je v hrubých rysech naznačena už v předchozích kapitolách. Okolnosti vylučující protiprávnost jsou všechny povinnosti a oprávnění vyskytující se v právním řádu. Nejvíce zkoumané okolnosti vylučující protiprávnost v této práci jsou v **hlavě II. části první trestního zákoníku**. Krajní nouze a nutná obrana je definována i v občanském zákoníku<sup>70</sup> a v zákoně o přestupcích<sup>71</sup> (zák. č. 200/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Meze jsou nastaveny rozdílně, než je tomu v případě trestního zákoníku. Vyslovuji se pro názor,<sup>72</sup> že se jedná se o stejné instituty, které by měly být v celém právním řádu shodné, tedy všude by se měla uplatňovat stejná kritéria dle trestního zákoníku, který představuje nejnovější úpravu. Tento názor ve správním právu byl podpořen i judikátem Nejvyššího správního soudu ČR sp. zn, 1 As 35/2008-51, [1898/2009 Sb. NSS], který vyslovil právní větu: „**O nutnou obranu podle zákona o přestupcích nejde jen tehdy, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.**“

### 2.3.1 § 28 a § 29 trestního zákoníku

**Nutná obrana (§ 29 TZ, § 2 ZoPř, § 418 OZ)** byla zakotvena už v poměrně moderní podobě v 19. století, ač byla uznávána v principu jistě i dříve. „*Spravedlivá obrana*“, stejně jako „*neodolatelné donucení*“ (krajní nouze) bylo upraveno v trestním zákonu o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852 a „*nechávala široké pole působnosti právní praxi a teorii.*“<sup>73</sup>

Tuto úpravu nahradila o století později jiná, v trestním zákoně z roku 1950 (zák. č. 86/1950 Sb.), která se už v hrubých rysech velmi blíží definici, jak ji známe dnes.

Postupně byly meze nutné obrany v zákoně uvolňovány až na současné znění. Stále více se též zpřesňovala a rozšiřovala judikatura, která v současné době má sklony posuzovat nutnou obranu extenzivně. Restriktivně pojatá nutná obrana je například v

---

<sup>69</sup> rozuměno zákonné síly

<sup>70</sup> § 418 odst. 2) OZ

<sup>71</sup> § 2 odst. 2) ZoPř

<sup>72</sup> srov. Králík, M.: Nutná obrana v občanském a trestním právu aneb meze interpretace v právu, Právní rozhledy 1/2000, str. 5

<sup>73</sup> Kubová, O.: K některým otázkám krajní nouze, Bulletin advokacie 10/1998, str. 49

Německu.<sup>74</sup> Ačkoli se tedy v Německu jedná o podobný institut jako v naší úpravě, jeho hranice jsou stanoveny odlišně.<sup>75</sup> Je tedy na místě velká opatrnost, pokud máme přejímat některé judikáty z Německa do našeho právního prostředí, jak k tomu vybízejí někteří autoři.<sup>76</sup>

**Ke krajní nouzi (§ 28 TZ, § 2 ZoPř, § 418 OZ)** pouze zmíním, že proti minulé úpravě v trestním zákoně (zák. č. 140/1961 Sb.), v trestním zákoníku přibyla poslední věta: „...anebo byl ten, komu nebezpečí hrozilo, povinen je snášet.“ Tato povinnost musí být stanovena zákonem, jak plyne z čl. 4 odst. 1 LZPS. Tento článek také stanoví pravidlo, že musejí zůstat zachovány základní práva a svobody. Pokud tedy někomu plyne, např. kvůli jeho profesi povinnost snášet nebezpečí, nejedná se o povinnost absolutní, tedy snášet jakékoli nebezpečí, které by velmi pravděpodobně znamenalo například smrt nebo těžkou újmu na zdraví, v takovém případě by dotčený mohl jednat v krajní nouzi,<sup>77</sup> která stejně jako ostatní okolnosti vylučující protiprávnost vylučuje jakoukoli sankci.

Podrobnější výklad i z hlediska vývoje úpravy nutné obrany i krajní nouze se zajímavými přesahy do civilního práva nabízí např. Robert Kabát.<sup>78</sup>

### 2.3.2 § 32 trestního zákoníku a jiné právní předpisy

**Oprávněné použití zbraně (§ 32 TZ a jiné právní předpisy)** pak odkazuje na meze *jiných právních předpisů*, přehledný seznam je též umístěn v první kapitole, zde ho uvádím znovu spolu s dalšími informacemi.

Oprávněné použití zbraně jako samostatná typizovaná okolnost vylučující protiprávnost se poprvé objevilo v trestním zákoně z roku 1961, přesto jistě zbraně ve smyslu dnešní okolnosti vylučující protiprávnost byly oprávněně používány i předtím.<sup>79</sup>

---

<sup>74</sup> Hrónský, J.: Okolnosti vylučující protiprávnost v českém a německém trestním právu, Praha:2011, Diplomová práce, Právnická fakulta univerzity Karlovy, Katedra trestního práva. Vedoucí diplomové práce Rudolf Vokoun, str. 49 a násl.

<sup>75</sup> § 32, 33 něm TZ (StGB) § 33:

(1) Kdo se dopustí činu, který je odůvodněn nutnou obranou, nejedná protiprávně.

(2) Nutnou obranou je obrana, která je nutná k tomu, aby byl odvrácen přítomný protiprávní útok proti vlastní osobě nebo někomu jinému

§ 33: Překročí-li pachatel meze nutné obrany ze zmatku nebo úleku, nebude potrestán.

<sup>76</sup> Suchý O. - BGH (Spolkový soudní dvůr), rozsudek ze dne 29. 6. 1994-3 StR 628/93 v elektronické podobě na <http://www.beck-online.cz>

<sup>77</sup> Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I ,§1-139 komentář, Praha: C.H. Beck, 2010, str. 324

<sup>78</sup> Kabát, Robert Vývoj vztahu mezi trestněprávní a civilněprávní nutnou obranou a krajní nouzí, Praha: ASPI, 2012, str. 1 a násl.

<sup>79</sup> v Trestním zákoně z roku 1950 byla upravena pouze krajní nouze a nutná obrana

Důvodová zpráva k § 32 TZ uvádí: „*Beze změny zůstává ustanovení o oprávněném použití zbraně (§ 32), které odkazuje na použití zbraně v mezích příslušných zákonů, čímž jsou náležitě upraveny meze použití zbraně vojáky i dalšími oprávněnými osobami.*“ Přestože důvodová zpráva používá slova *beze změny*, přesto k menší změně gramatické dikce došlo. Dřívější úprava trestního zákona zněla: „*Trestný čin nespáchá, kdo použije zbraně v mezích zmocnění příslušných zákonných předpisů.*“ Na dovozování výše uvedených předpisů se nic nemění, teoreticky se ale mohlo vyvodit zmocnění i přímo z trestního zákona, protože i ten se mohl považovat za příslušný zákonný předpis, upravující meze použití zbraně v § 13 (nutná obrana) a § 14 (krajní nouze). Dnes je tento výklad více než problematický.<sup>80</sup>

**Pojem zbraně**<sup>81</sup> se v jednotlivých *jiných předpisech* mění. Trestní zákoník v § 118 sice vymezuje zbraň jako „...*cokoli, čím je možno učinit útok proti tělu důraznější*“. Všechny tyto předpisy<sup>82</sup> si pojem zbraně ale upravují odchylně, resp. se vztahují jen na některé zbraně. Zbraní se rozumí zejména: střelná, bodná, sečná (§ 56 odst. 5 ZoPČR).

Aktivně vystupovat proti bezpráví je u policistů a zaměstnanců policie povinností. § 10 ZoPČR stanoví povinnost zakročit „*V případě ohrožení nebo porušení vnitřního pořádku a bezpečnosti, jehož odstranění spadá do úkolů policie*“, a to dokonce i mimo službu, „*je-li bezprostředně ohrožen život, zdraví nebo svoboda osob anebo majetek nebo došlo-li k útoku na tyto hodnoty.*“ Přitom musí jednat dle korektivů přiměřenosti dle § 11 ZoPČR, kde je hranice v písm. c) stanovena na „...*míru nezbytnou k dosažení účelu sledovaného úkonem.*“

**Donucovací prostředky** jsou vypočteny v § 52 a platí pro ně jiný režim (§ 53) než pro použití zbraně, jsou ale navzájem spojeny principem subsidiarity v § 56 odst. 2) „...*užití donucovacího prostředku by bylo zřejmě neúčinné.*“ Při zákroku je oprávněn policista dle § 51 ZoPČR použít „...*donucovací prostředek a zbraň, k jejichž používání byl vycvičen.*“ Lze z toho nalézt i výjimky jako použití síly v § 40 a 41 ZoPČR, nebo použití soukromé zbraně (pokud je policista ve služebním stejnokroji v době mimo službu) k provedení zákroku, ovšem za stejných podmínek jakou zbraň služební.<sup>83</sup>

---

<sup>80</sup> Duffek, L. Oprávněné použití zbraně podle § 15 trestního zákona, Právní fórum 2006, str 78-84

<sup>81</sup> k pojmu zbraně též 5 Tdo 792/2009, 11 Tz 88/78

<sup>82</sup> v ZoBIS, ZoVZ, je použita však pouze formulace služební zbraň

<sup>83</sup> Závazný pokyn policejního prezidenta č. 156 ze dne 12. prosince 2008, o přidělování a nošení zbraní a střeliva v Policii České republiky



**Samotné použití zbraně upravuje v ZoPČR zejména § 56, 57, 58, 59 ZoPČR.**

§ 56: „ (1) Policista je oprávněn použít zbraň

- a) v nutné obraně nebo v krajní nouzi,
- b) jestliže se nebezpečný pachatel, proti němuž zakročuje, na jeho výzvu nevzdá nebo se zdráhá opustit svůj úkryt,
- c) aby zamezil útěku nebezpečného pachatele, jehož nemůže jiným způsobem zadržet,
- d) nelze-li jinak překonat aktivní odpor směřující ke zmaření jeho závažného zákroku,
- e) aby odvrátil násilný útok, který ohrožuje střežený nebo chráněný objekt anebo prostor,
- f) nelze-li jinak zadržet dopravní prostředek, jehož řidič bezohlednou jízdou vážně ohrožuje život nebo zdraví osob a na opětovnou výzvu nebo znamení dané podle jiného právního předpisu nezastaví,
- g) jestliže osoba, proti níž byl použit donucovací prostředek hrozba namířenou střelnou zbraní nebo varovný výstřel, neuposlechne příkazu policisty směřujícího k zajištění bezpečnosti jeho vlastní nebo jiné osoby, nebo
- h) ke zneškodnění zvířete ohrožujícího život nebo zdraví osoby.

(2) Použití zbraně v případech uvedených v odstavci 1 písm. a) až f) je přípustné pouze za podmínky, že užití donucovacího prostředku by bylo zřejmě neúčinné.

(3) Před použitím zbraně v případech uvedených v odstavci 1 písm. a) až e) je policista povinen vyzvat osobu, proti které zakročuje, aby upustila od protiprávního jednání, s výstrahou, že bude použito zbraně. Od výzvy s výstrahou lze upustit v případě, že je ohrožen život nebo zdraví policisty nebo jiné osoby a zákrok nesnese odkladu.

(4) Při použití zbraně je policista povinen dbát nutné opatrnosti, zejména neohrozit život jiných osob a co nejvíce šetřit život osoby, proti níž zákrok směřuje.

(5) Zbraní podle této hlavy se rozumí zbraň střelná včetně střeliva a doplňků zbraně, vyjma vrhacího prostředku majícího povahu střelné zbraně podle jiného právního předpisu s dočasně zneschopňujícími účinky, dále zbraň bodná a sečná, výbušnina, speciální výbušný předmět, průlomový pyrotechnický prostředek a speciální náloživo. “

Ustanovení § 57 upravuje povinnosti po použití donucovacího prostředku nebo zbraně, jedná se zejména o první pomoc a lékařské ošetření, jakmile to okolnosti dovolí a opatření, aby mohla být řádně objasněna oprávněnost použití zbraně.

Dikce § 58 obsahuje zvláštní omezení při zákroku proti zjevně těhotné ženě, osobě zjevně vysokého věku, osobě se zjevnou tělesnou vadou nebo chorobou nebo

osobě zjevně mladší 15 let, kdy lze použít zbraň jen, když osoba bezprostředně ohrožuje život nebo zdraví policisty anebo jiné osoby, nebo hrozí větší škoda na majetku a nebezpečí nelze odvrátit jinak.

V § 59 najdeme úpravu jednotného velení, kdy velitel jednotky rozhoduje o použití zbraně.

Pokusím se roztřídit jednotlivá oprávnění v § 56 ZoPČR do dvou skupin. Toto roztřídění poslouží dalším úvahám obsaženým v této práci (viz níže). **První skupina** představuje případy, které označím **jako nutná obrana**, sem lze zařadit případy nutné obrany dle písm. a) nutná obrana, zcela jistě též písm. e) násilný útok na chráněný objekt, f) zadržení vozidla a *většinu případů* písm. g) neuposlechnutí výzvy k zajištění bezpečnosti. **Druhá skupina představuje krajní nouzi**: písm. a) krajní nouze, h) zneškodnění zvířete a dá se uvažovat i o b) nebezpečný pachatel se nevzdá, představuje možné nebezpečí.

Zbývá písm. c) zamezení útěku nebezpečného pachatele a písm. d) zmaření důležitého zákroku, popř. některé situace kolem písm. g) neuposlechnutí výzvy. Pokud extenzivně rozšíříme chráněný zájem, dá se písm. c) podřadit pod nutnou obranu a písm. d) pod krajní nouzi, ačkoli je lze označit i za kategorie **sui generis**. Tomu by mohla nasvědčovat i úprava v zákoně o obecní policii, kdy zamezení útěku nebezpečného pachatele<sup>84</sup> je vyčleněno z nutné obrany a krajní nouze.

Zák. č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky představuje úpravu, která je v současnosti v praxi nejspíše nejpoužívanější. Tato úprava platí od 1. 1. 2009. Jak již bylo řečeno v této práci, bude tento zákon modelový. Oproti předchozí úpravě (zákon č. 283/1991 Sb.) doznala určitých drobných, ale poměrně podstatných změn jako např. vypuštění podmínky, že použití zbraně v nutné obraně a krajní nouzi je omezeno pouze na útoky vůči životu a zdraví. Dle emailového sdělení Ministerstva vnitra, Odboru bezpečnostní politiky ze dne 4. 6. 2012 se nepřipravuje žádná novelizace oprávněného použití zbraně v tomto zákoně.

**Obecní policie** má tak k dispozici tři situace, kdy může použít služební zbraň (krátkou střelnou) oprávněně.<sup>85</sup> Omezení zásadami subsidiarity, proporcionality a opatrnosti platí podobně jako u policisty dle ZoPČR, vojáků, příslušníků vězeňské služby a justiční stráže a celníků. Zák. č. 553/1991 Sb., o obecní policii (§ 20) má tedy omezenější oprávnění, kdy může strážník obecní policie zasáhnout, než ZoPČR.

<sup>84</sup> k pojmu nebezpečného pachatele viz výše

<sup>85</sup> blíže Vetešník, P., Jemelka, L.: Zákon o obecní policii, Komentář, Praha: C.H.Beck, 2009, str. 214

Je zajímavé, že je připravována novelizace. Dle výše uvedeného sdělení má doznat změn § 20 odst. 3); „*Novela zákona o obecní policii má být předložena vládě do 30. 6. 2012. Nicméně nelze říci, v jaké podobě nakonec bude novela přijata.*“ Zatím je navrhováno toto znění: „*Služební zbraní podle tohoto zákona se rozumí krátká střelná zbraň a to pistole nebo revolver, jejímž držitelem je podle zvláštního zákona obec. Strážník je v pracovní době oprávněn nosit pouze služební zbraň; to neplatí, pokud strážník při plnění úkolu podle zvláštního právního předpisu<sup>28)</sup> nosí plynovou nebo mechanickou zbraň kategorie D podle zvláštního právního předpisu.*“; kdy dochází k změně oproti dosavadní úpravě „*Služební zbraní podle tohoto zákona se rozumí krátká střelná zbraň, jejímž držitelem je podle zvláštního zákona obec.*“ Dochází zejména k omezení používat zbraň soukromou, což je rozdíl oproti ZoPČR, který toto nevylučuje a dokonce takové užití je možné za podmínek interního předpisu Závazného pokynu policejního prezidenta č. 156 ze dne 12. prosince 2008, o přidělování a nošení zbraní a střeliva v Policii České republiky.<sup>86</sup>

**Vojáci** mají stále omezenou nutnou obranu v § 42 písm. a), která může směřovat pouze proti útoku na osobu vojáka, ostatní osoby může chránit, je-li ohrožen život nebo zdraví. Úprava neobsahuje podobná oprávnění jako § 56 písm. b), d), f), g) ZoPČR. Naopak obsahuje určení doby: „*...při výkonu pořádkové, strážní, eskortní a dozorčí služby.*“ Omezení jsou zase podobná jako výše. **Vojenská policie** má v oprávněném použití zbraně stejná oprávnění jako běžní vojáci. V těchto dvou úpravách není speciálně zakotvena povinnost první pomoci a zajištění lékařského ošetření osobě, proti které se zakročuje, jako je tomu u ostatních úprav.

**Příslušník vězeňské služby a justiční stráž** při plnění svých úkolů může střelné zbraně použít obdobně v nutné obraně jako voják, v ostatním se jeho oprávnění blíží policistovi dle ZoPČR bez oprávnění dle § 56 odst. 1) písm. b), f) a g), avšak na této úpravě je dobře vidět, že původně vychází z dnes už zrušené úpravy zákona o policii ČR a tedy do jisté míry zastarala.

**Celník** může v současnosti použít zbraň jako policista s výjimkami v „*...případě nutné obrany nebo při pomoci v nutné obraně, aby odvrátil přímo hrozící nebo trvajícím útok vedený proti jeho osobě nebo útok na život nebo zdraví jiné osoby.*“ Zde je zmíněna jak samotná nutná obrana, tak pomoc v nutné obraně, přitom pomoc je, aspoň dle mého názoru, automaticky v nutné obraně zahrnuta. Opět je zde omezení

---

<sup>86</sup> jedná se zejména o nošení soukromé zbraně jako zbraně záložní a nutný je souhlas nadřízeného

chráněných zájmů jen na život a zdraví. Z ostatních oprávnění je modifikováno zamezení útěku pachatele „...zvlášť závažného úmyslného trestného činu“, nikoli tedy nebezpečného pachatele a je specifikován chráněný objekt v písm. f) § 40 CelZ.

Od 1. 1. 2013 začne platit nová úprava dle zák. č. 17/2012 Sb. (§ 45), o celní správě České republiky, která má velmi podobný výčet jako ZoPČR v současné době, avšak s několika odchylkami. První je zastavení dopravního prostředku, kde se toto oprávnění více přiblížilo neuposlechnutí hrozby namířenou zbraní, jelikož byla vypuštěna ustanovení o bezohledné jízdě a rovněž je možné zneškodnit zvíře, které ohrožuje nejen osoby, ale též ostatní zvířata.

Úprava použití zbraně **bezpečností informační službou, zpravodajskými službami a vojenským zpravodajstvím**, umožňuje použít zbraň v nutné obraně a krajní nouzi bez dalšího.

**Smyslem těchto úprav** je stanovení mezí pro oprávněné použití zbraně. U každého zákona jsou jiné, ale můžeme vysledovat shodné rysy některých oprávnění. V současné době je stále nejobsáhlejší úprava v zákoně o Policii ČR. Musíme si však uvědomit, že například policista je oprávněn použít nejenom zbraně, ale také donucovacích prostředků a na některých místech se používá ještě obecnějšího pojmu síly (§ 40, 41 ZoPČR). Na druhou stranu ZoPČR nespecifikuje při jakých činnostech, např. „při výkonu služby“ či „při plnění svých úkolů“ policista zbraň používá, jako je tomu jinde. Úpravy se od sebe v podrobnostech liší.

Nutná obrana a krajní nouze není ve výčtu § 56 ZoPČR nijak samostatně omezena, tedy vztahuje se na odvracení útoku od všech zájmů chráněných trestním zákoníkem, protože na trestní zákoník odkazují všechny předpisy, pokud je v nich zmiňována krajní nouze a nutná obrana takto bez dalšího, nikoli pokud je nějak v tomto jednotlivém ustanovení omezena, např. na chráněný zájem života a zdraví. Jak již bylo výše řečeno, dříve tomu bylo i v zák. o Policii České republiky č. 283/1991 Sb. v § 32 odst. 1) písm. a) „...aby v případě nutné obrany nebo při pomoci v nutné obraně odvrátil přímo hrozící nebo trvajícím útok vedený proti jeho osobě nebo útok na život nebo zdraví jiné osoby.“ Jde tedy o shodnou úpravu, která je v jiných starších předpisech. Důvodová zpráva toto rozšíření nijak nekommentuje. Dle mého názoru, tak mohlo dojít k **nepřímé novelizaci**<sup>87</sup> a rozšíření chráněných zájmů i v ostatních

---

<sup>87</sup> o případné analogii, Kindl M.: Malá úvaha o analogii ve veřejném právu, Právník 2/2003, s. 125

předpisech. Souvislost jednotlivých předpisů dobře dokumentuje i § 22 ZoPČR, který stanoví:

*„(1) Pokud síly a prostředky policie nebudou dostatečné k zajištění vnitřního pořádku a bezpečnosti, může vláda České republiky povolat k plnění úkolů policie vojáky v činné službě a příslušníky Vězeňské služby České republiky nebo Celní správy České republiky. Vojáky a příslušníky lze povolat na nezbytnou dobu.*

*(2) Vojáci a příslušníci povolání podle odstavce 1 mají při plnění úkolů policie oprávnění a povinnosti policisty; vláda České republiky může rozsah těchto oprávnění a povinností omezit.“* Jak je vidět, zákon předvídá možné, byť poněkud výjimečné, prolínání pravomocí za určitých situací. Hlavním účelem je, dle mého názoru, zvládnutí úkolů, které budou případně některému sboru zadány za úkol. Pokud mají být tyto úkoly řádně plněny, je potřeba, aby pravomoci byly nejenom dostatečné, ale také jasné. Není určitě vhodné, aby se oprávnění použít zbraň v nutné obraně různila jenom podle toho, zda je úprava novějšího, či staršího data.<sup>88</sup>

Nově platně upravené oprávnění celníků ukazuje, že rozdíly v úpravách jsou do jisté míry skutečně dány pouze datem úpravy, nikoli jiným záměrem, přitom do 31. 12. 2012 se oprávnění celníka a policisty liší poměrně podstatně, proto se vyslovuji pro názor, že by bylo vhodné de lege ferenda příbuzné předpisy sjednotit, popř. doslovný výklad obohatit i o systematicky rozšířený i dle *jiných předpisů*, upravujících oprávněné použití zbraně.<sup>89</sup>

Jak jsem naznačil v rozčlenění oprávnění v ZoPČR, můžeme pozorovat, že nutná obrana a krajní nouze představují široký rozsah oprávnění a že některá oprávnění lze pod ně podřadit. Je otázkou, zda konkrétní oprávnění představují spíše výčet typických situací nutné obrany a krajní nouze, nebo jsou speciální, a tedy v případě možné subsumpcie vylučují obecnější pojmy. Tu samou otázku lze položit i ve vztahu nutné obrany a krajní nouze v těchto předpisech ve vztahu k trestnímu zákoníku, jak o tom bude pojednáno v čtvrté kapitole.

**Pro doplnění** úprav, které se mohou vztahovat na situace okolo oprávněného použití zbraně, dodávám, že musíme v trestním právu vycházet ze spolehlivě prokazaného, protože u nutné obrany se naplno uplatní princip *„in dubio pro reo“*<sup>90</sup> vyjádřený v § 2 odst. 2 trestního řádu (zák. č. 141/1961 Sb., ve znění pozdějších

<sup>88</sup> Mates, P.: Bezprostřední zásahy v činnosti veřejných sborů, Trestněprávní revue 5/2008, str. 140

<sup>89</sup> obdobně Kuchta, J. Nutná obrana MU Brno 1999, Acta universitatis brunensis iuridica, str. 71-72

a k postavení policisty jako úřední osoby viz. 3 Tdo 465/2002

<sup>90</sup> 11 To 27/90 (č. 36/1991 Sb. rozh. tr.), II. ÚS 460/04

předpisů).<sup>91</sup> Případné excesy se tak musí prokázat. **Skutkový omyl** je řešen v § 18 odst. 4 TZ: „Kdo při spáchání činu mylně předpokládá skutkovou okolnost, která vylučuje jeho protiprávnost, nejedná úmyslně, tím není dotčena odpovědnost za trestný čin spáchaný z nedbalosti.“

Dikce § 146a upravuje **ublížení z omluvitelné pohnutky**:<sup>92</sup> „Kdo jinému úmyslně způsobí ublížení na zdraví v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, bude potrestán trestem odnětí svobody až na jeden rok.“

Trestněprávní úprava je přívětivě nakloněna situacím souvisejícím s nutnou obranou, i s ohledem na § 12 odst. 2 TZ **subsidiarity trestní represe**: „Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.“ Zde míněným jiným předpisem by mohl být teoreticky zákon o přestupcích, ale možná i občanský zákoník.

Na dané situace by se ale mohla vztahovat i přísnější úprava pro **zneužití pravomoci úřední osoby** dle § 329 trestního zákoníku. „Úřední osoba, která v úmyslu způsobit jinému škodu nebo jinou závažnou újmu anebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch a) vykonává svou pravomoc způsobem odporujícím jinému právnímu předpisu, b) překročí svou pravomoc, nebo c) nesplní povinnost vyplývající z její pravomoci, bude potrestána odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti.“ I když by v těchto případech musel být prokázán úmysl, nelze vyloučit tuto aplikaci, např. ve formě nepřímého úmyslu, kdy byl *zasahující* srozuměn s tím, že může tímto zákrokem dojít k ublížení na zdraví. „Dále může takovým jednáním naplnit kromě disciplinárního deliktu i **maření úkolu úřední osoby z nedbalosti** (§ 330 TZ). Není samozřejmě vyloučeno spáchání dalších trestných činů: vražda, ublížení na zdraví, omezování osobní svobody, vydírání, poškozování cizí věci atd.“<sup>93</sup>

V judikatuře, zabývající se oprávněným použitím zbraně, lze vysledovat určitou různost názorů na právní kvalifikaci.<sup>94</sup> Nejčastěji se objevuje ublížení na zdraví z nedbalosti a zneužití pravomoci úřední osoby, vzhledem k tomu, že se jedná u jednotlivých trestných činů o poměrně značné rozdíly v trestních sazbách, je

<sup>91</sup> Růžička, M. Komentář k trestnímu řádu. Základní zásady trestního řízení §2 databáze ASPI, ID: LIT15816CZ

<sup>92</sup> § 141 TZ přichází též v úvahu, ale je nutné si uvědomit, že úmyslné zabití je většinou exces z nutné obrany

<sup>93</sup> Vangeli B.: Zákon o Policii České republiky, Praha: C.H. Beck, 2009, str. 201

<sup>94</sup> např. napříč judikátem Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 6 Tdo 643/2009

ke kvalifikaci nutno přistupovat na základě konkrétních skutkových okolností velmi obezřetně.<sup>95</sup> To už se ale dostávám ke třetí kapitole, která se zabývá příklady z praxe.

### **3. Kapitola: Praxe**

Při zpracování tohoto tématu mne samozřejmě zajímalo, jaký postup se uplatňuje v praxi. Vyhledal jsem a nastudoval judikaturu, která měla souvislost s oprávněným použitím zbraně, spolu s prostudováním spisového materiálu u dvou případů, ke kterým mi byl umožněn přístup a pokusil jsem se zajistit vyjádření institucí, které se posuzováním oprávněného použití zbraně zabývají. Tato kapitola tak bude rozdělena do dvou částí, v první se pokusím shrnout závěry soudů, ve druhé nabídnu náhled do dvou kauz. Názory odborných pracovišť se pak objeví v kapitole čtvrté při konkrétně vymezené otázce.

#### **3.1 Závěry soudů**

Přestože judikatura většinou vychází z předchozí úpravy (zákon o Policii ČR, zák. č. 283/1991, ve znění pozdějších předpisů Sb., konkrétně § 39) i tak představuje možný zdroj informací pro úpravu současnou. Pro úplnost tak přikládám seznam, dle mého názoru nejvýznamnějších soudních rozhodnutí, majících k oprávněnému použití zbraně nejužší vztah. Nutno upozornit, že i judikatura k nutné obraně a krajní nouzi se do jisté míry oprávněného použití zbraně týká, avšak až na výjimky nejsou tyto judikáty v tomto seznamu zahrnuty, protože obsáhlost judikatury z této oblasti je značná. Judikáty jsou seřazeny chronologicky dle data rozhodnutí:

Vrchní soud v Praze, 5 A 37/96, [SJS 396/1999] ze dne 27. 10. 1998  
Vrchní soud v Praze, 6 A 186/94, [SJS 160/1997] ze dne 29. 9. 1995  
Nejvyšší soud, 25 Cdo 872/2000, [Výběr NS 120/2002] ze dne 13. 2. 2002  
Nejvyšší soud, 6 Tdo 798/2006, [Výběr NS 4537/2006] ze dne 26. 10. 2006  
Nejvyšší správní soud, 4 As 73/2006, [Výběr NSS 3393/2007] ze dne 29. 10. 2007  
Nejvyšší soud, 7 Tdo 272/2006, [Výběr NS 1223/2006] ze dne 28. 3. 2008  
Nejvyšší soud, 3 Tdo 255/2009, [Výběr NS 6296/2009] ze dne 27. 11. 2008  
Nejvyšší soud, 6 Tdo 643/2009 ze dne 12. listopadu 2009  
Nejvyšší soud, 8 Tdo 353/2010, [Výběr NS 1120/2010] ze dne 2. 6. 2011  
Nejvyšší soud, 6 Tdo 1063/2011, [Výběr NS 7599/2011] ze dne 30. 9. 2011

Pro přehlednost jsou judikáty rozřazeny do dvou skupin. První spojuje jejich vztah se správním právem, zejména provázanost s řízením o propuštění policisty ze služebního poměru.

---

<sup>95</sup> viz. judikát Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 6 Tdo 798/2006

Vrchní soud v Praze, 5 A 37/96, [SJS 396/1999] ze dne 27. 10. 1998 vyslovil, že pokud jde o oprávnění použití zbraně, nelze takové jednání dále postihnout správním deliktem.

Vrchní soud v Praze se v rozhodnutí sp. zn. 6 A 186/94, [SJS 160/1997] ze dne 29. 9. 1995 zabýval řízením o propuštění policisty ze služebního poměru. Právě z důvodu, že porušení oprávněného použití zbraně může být důvodem pro zahájení takového řízení (viz. 4 As 73/2006), jsem zařadil i tento judikát, kdy byl řešen zejména běh prekluzivní lhůty pro zahájení tohoto řízení.

Nejvyšší správní soud v rozhodnutí sp. zn., 4 As 73/2006, [Výběr NSS 3393/2007] ze dne 29. 10. 2007 vyložil podrobněji určité požadavky, které musí stanovit rozhodnutí o propuštění policisty ze služebního poměru, zejména objasnit rozsah neurčitého právního pojmu „porušení služební přísahy a služební povinnosti zvlášť závažným způsobem“ a jeho rozsahu porušení povinnosti "zvlášť závažným způsobem“ a "závažným způsobem.“

Druhou skupinu případů spojuje, že obsahují podrobnosti k samotnému způsobu provedení oprávněného použití zbraně.

Nejvyšší soud, 25 Cdo 872/2000, [Výběr NS 120/2002] 4 As 73/2006 ze dne 12. 1. 2000 se vyjádřil mimo jiné k možnosti použít soukromou zbraň, kdy zasahující policista použil obdobnou zbraň, avšak nikoli služební. Soud se k tomu vyjádřil tak, že porušil interní předpis, protože tuto zbraň nosil bez souhlasu nadřízeného, avšak tato skutečnost nečiní zákrok nezákonným nebo nepřiměřeným.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu, 6 Tdo 798/2006, [Výběr NS 4537/2006] ze dne 26. 10. 2006 je zajímavé zejména z hlediska zkoumání subjektivní stránky *zasahující osoby*, tedy zdůrazňuje v konkrétních souvislostech, jak je důležité se zabývat tvrzeními a důkazy, které osvětlují, jak vnímala situaci.

Nejvyšší soud, 7 Tdo 272/2006, [Výběr NS 1223/2006] ze dne 28. 3. 2008 se nezabýval sice oprávněným použitím zbraně, ale pro další výklad je zajímavý z toho důvodu, že se týkal podmínek nutné obrany proti neozbrojenému útočníkovi. Použití zbraně proti neozbrojenému útočníkovi se pohybuje na samé hraně oprávněnosti, ale teoreticky vyloučit nelze, jak připouští i Stanovisko Odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra, Analytickolegislativního odboru Policejního prezidia a ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia k některým otázkám týkajícím se aplikace právní úpravy donucovacích prostředků ze dne 14. 10. 2010.



Nejvyšší soud, 3 Tdo 255/2009, [Výběr NS 6296/2009] ze dne 27. 11. 2008 posoudil zákrok jako neoprávněný, když byla neoprávněně použita hrozba namířenou zbraní na pomalu se rozjíždějící nákladní automobil při silniční prohlídce. Nejedná se opět o oprávněné použití zbraně (jde o donucovací prostředek), avšak v judikátu se zmiňuje: „*Soudy obou stupňů vyhodnotily předběžnou otázku ohledně povahy jednání dovolatele tak, že se nejednalo o služební zákrok, neboť v době činu nezakročoval proti pachateli trestného činu ani přestupku, který by ohrožoval život či zdraví lidí či hrozil způsobit škodu na majetku.*“ Vzniká otázka, zda použití zbraně dle § 56 odst. 1) písm. g) ZoPČR, lze směřovat jen proti pachateli trestného činu nebo přestupku či nikoli. Dle mého názoru je takový výklad příliš zužující. Právní posouzení, zda osoba je pachatel, je velmi problematické. Příkladem může být druhý případ v podkapitole 3.2, kde bylo zasahováno proti osobě, která byla následně zproštěna z důvodu nepřičetnosti. Tato osoba tedy nebyla pachatelem, což její nebezpečnost nijak nezmenšovalo. Proto je nutné, dle mého názoru, zaměřit se zejména na podmínku „zajištění bezpečnosti“ dle § 56 odst. 1) písm. g) ZoPČR, tedy ono ohrožení života a zdraví. V tomto případě na základě prokázaných skutkových okolností je zřejmé, že posouzení soudu bylo v pořádku, protože bylo prokázáno, že policista ohrožen nijak nebyl, proto by ani použití zbraně nebylo namístě, avšak je do jisté míry omezující výklad, že by osoba, proti které je zasahováno, musela splňovat formální podmínku pachatele.<sup>96</sup>

Rovněž je toto rozhodnutí zajímavé v tom, že soud hodnotil skutkové okolnosti i dle nutné obrany a krajní nouze, avšak není zcela jasné, zda v souvislosti s oprávněným použitím zbraně či jako samostatné okolnosti vylučující protiprávnost. V textu se však jeví spíše pravděpodobnější druhá možnost, tedy že jednání posuzoval samostatně.

O rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 6 Tdo 643/2009 ze dne 12. listopadu 2009 již byla řeč výše u nebezpečného pachatele, avšak ještě doplním citaci o nepodmíněnosti nároku na ochranu života a zdraví a veřejnoprávní ochrany. „*Nejvyšší soud k tomu uvádí, že pokud by se potvrdilo, že poškozený R. B. na strážníka R. V. přímo najížděl (najel), popř. se pokusil vytlačit ze silnice vozidlo, v němž dotyčný spolu s dalším strážníkem jel, a bezprostředně je tak ohrozil, pak není rozhodné, zda v inkriminované době jmenovaný strážník i strážník P. H. vystupoval v postavení veřejného činitele, resp. požíval ochrany veřejného činitele, neboť takovým postavením v žádném případě není podmíněn jejich nárok na ochranu života a zdraví.*“

---

<sup>96</sup> obdobně jako byla u nutné obrany dovozena možnost se bránit proti útoku nepřičetného

Nejvyšší soud, 8 Tdo 353/2010, [Výběr NS 1120/2010] ze dne 2. 6. 2011 zamítl dovolání dovolatele, který byl uznán vinným, že: „dne 24. 10. 2008 kolem 16:45 hodin poblíž budovy základní školy ve V., okres Č. K., při služebním zákroku proti K. D., na něhož byl soudem vydán příkaz k dodání do výkonu trestu odnětí svobody, ve snaze jej zadržet, v rozporu se zákonem č. 553/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, o obecní policii použil služební pistoli ČZ Strakonice, vz. 50, ráže 7.65 mm browning, při pronásledování utíkajícího K. D., po marných zákonných výzvách k zastavení, použil služební zbraň k varovným výstřelům do vzduchu, v běhu na nerovném terénu školního hřiště rychle za sebou vystřelil všech sedm nábojů, které měl v zásobníku a v důsledku zakopnutí jednou z vypálených střel zasáhl pronásledovaného K. D., který právě přelézal drátěné oplocení směrem k silnici E 55; způsobil mu tak zranění spočívající v průstřelu pravé hýžděové krajiny a levé poloviny šourku, které si vyžádalo operativní zákrok s trvalým následkem v podobě odstranění levého varlete a ztráty levé poloviny šourku a s následnou dobou výraznějšího omezení na běžném způsobu života zhruba tři týdny“; současně NS ČR konstatoval, že „varovný výstřel ze služební zbraně je prakticky nejtěžším donucovacím prostředkem, u něhož je třeba vždy počítat s potenciálním ohrožením života či zdraví jiných osob.“

Ačkoli každý případ je velmi skutkově podmíněn, lze v judikatuře nalézt určité modelové případy spolu s hraničními případy, např. formální nedostatek pravomoci u použití zbraně obecním strážníkem již mimo obvod obce při pronásledování vozidla. S rezervou lze vyslovit, že nižší soudy spolu se státními zastupitelstvími mají tendenci oprávněné použití zbraně hodnotit přísněji, avšak toto je do jisté míry podmíněno samotnou funkcí dovolacího řízení. Snažil jsem se tento nedostatek nahradit tím, že bych dohledal některá rozhodnutí nižších soudů, zejména odvolacích. Zde musím konstatovat, že počáteční neúspěch, kdy na stránkách Nejvyššího soudu ČR ([www.nsoud.cz](http://www.nsoud.cz)) by měla být i rozhodnutí odvolacích soudů, která se však při zadání spisové značky, bohužel, nezobrazují, se mi podařilo kompenzovat do určité míry spoluprací s Obvodním státním zastupitelstvím pro Prahu 1, které do 31. 12. 2011 vyšetřovalo trestné činy policistů pro oblast hl. m. Prahy, poté přešla tato pravomoc na Generální inspekci bezpečnostních sborů jako útvar s celostátní působností. V další podkapitole se budu zabývat dvěma případy, ke kterým mi byl Obvodním státním zastupitelstvím a Obvodním soudem pro Prahu 9 povolen přístup.

### 3.2 Náhled do případových studií

Bohužel není vzhledem k rozsahu práce možné se dopodrobna zabývat veškerými, byť někdy velmi zajímavými, detaily zjištěnými při studiu spisů, proto se musím omezit pouze na nejpodstatnější. Oba dva případy jsou zajímavé zejména tím, že se v nich objevily odborné posudky posuzující oprávněnost použití zbraně.

Prvním zpřístupněným spisem byl trestní spis Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1 sp. zn. IN-TC-550/2009 – svazek I, II. V daném případě bylo dne 16. 9. 2009 zakročováno proti pachateli, po kterém bylo vyhlášeno celostátní pátrání. Poté co pachateli při útěku v autě byly únikové cesty zablokovány služebními vozy, pokusil se ještě najet svým vozidlem do policistů. Ti použili služebních zbraní a střelbou do motoru se snažili vozidlo vyřadit z provozu. Poté jeden z policistů rozbil služební zbraní<sup>97</sup> okénko u řidiče, aby vytáhl pachatele ven z auta. Při tomto donucovacím prostředku nejspíše došlo nešťastnou souhrou událostí k výstřelu, kdy odražená část střely od auta zasáhla jiného policistu do krku, který během několika minut na následky svých zranění zemřel. V důsledku této nehody policisté nabyli přesvědčení, že pachatel v autě je také ozbrojen. Tomuto pachateli se navíc ve zmatku okolo ošetřování raněného policisty podařilo začít prchat pěšky. Aby tomuto útěku bylo zabráněno, bylo proti němu po marných výzvách užito služební zbraně a střela zasáhla tepnu v noze, kdy na následky tohoto zranění pachatel rovněž zemřel. V obou případech by ani včasný lékařský zásah chirurgického týmu na místě nejspíše nezvrátil průběh těchto tragických okolností.

Policisté byli vyšetřováni pro trestný čin zneužití pravomoci úřední osoby dle § 158 odst. 1), 2) písm. c) tr. zákona a ublížení na zdraví s následkem smrti dle § 221 odst. 1) písm. c) tr. zákona. Usnesením ze dne 14. 1. 2010 byla věc odložena z důvodu, že nejde o podezření z trestného činu.

Trestní spis byl zajímavý i tím, že obsahoval některé kriminalistické postupy, které se u vyšetřování oprávněnosti použití zbraně používají. V posudku z oboru zdravotnictví se zejména zkoumá, jaká jsou poranění, jak mohla tato poranění vzniknout, v jaké poloze byla osoba zasažena, zda tyto zásahy vedly ke smrti či zranění,

---

<sup>97</sup> což je možné dle Stanoviska Odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra, Analytickolegislativního odboru Policejního prezidia a ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia k některým otázkám týkajících se aplikace právní úpravy donucovacích prostředků ze dne 14. 10. 2010

příčina smrti, kdy nastala smrt, zda šlo smrt odvrátit a zda zkoumaná osoba měla před smrtí nějaké onemocnění. V posudku z oboru balistiky se pak zkoumají povýstřelové zplodiny ze zápalky hlavně, které jsou buď jednoznačně identifikující či charakteristické, dále funkčnost zbraně, identifikace předloženého střeliva, identifikace a vyhodnocení střel a fragmentů, nábojnice, stopy po zásahu, balistické stopy z místa činu, stopy zásahu na oděvu, účinky střel, určení zbraně a test zbraně proti náhodnému výstřelu.

V tomto případě bylo velmi podstatné, že bylo užito standartní střelivo (celoplášťové střely s tombakovým pláštěm a oloveným jádrem s mosaznou nábojnicí). Právě tyto celoplášťové střely byly řadami policistů kritizovány v souvislosti s jejich vysokou pravděpodobností odrazu od pevných překážek a řekněme vysokou průrazností, kdy i v případě, že byl zasažen pachatel, došlo většinou k průstřelu a střela pokračovala dále, a tím ohrožovala i další osoby, což z ní samozřejmě dělá nevhodnou municí pro střelbu v obydlené aglomeraci. Právě úštěpek z této střely zasáhl v daném případě policistu do krku.

V současné době dochází alespoň k částečnému přezbrojování Policie ČR a výměně munice, tak jak již je to v zahraničí obvyklé. Například první motorizovaná jednotka (zkr. PMJ) již dnes používá tzv. „náboje s řízenou deformací“ Action 5. U této střely nedochází v takové míře k výše uvedeným nežádoucím účinkům tím, že předají osobě mnohem více energie ze střely. *„Navíc tato střela splňuje i požadavek na minimalizaci devastace zasažené tkáně, při vysokém zastavovacím efektu a snadnou identifikaci její polohy pro lékařské ošetření. Zdá se, že v tomto případě byly vyslyšeny hlasy odborníků a policistů v přímém výkonu služby.“*<sup>98</sup>

Opatřením dle § 110 trestního řádu byl zadán posudek ústavu, Vysoké školy Policejní akademii ČR, z oboru kriminalistika – služební zákroky, posudek zpracovával pan plk. doc. Marian Brzybohatý, Ph.D. dne 2. 12. 2009. Ten uvedl, že byly podceněny ve fázi přípravy taktické aspekty zákroku a že při plánování, provedení a hodnocení služebního zákroku je nutné zvažovat následující taktické zásady (principy): *„První taktickou zásadou je čas, který má policejní orgán k dispozici. Druhou taktickou zásadou související se zadržením nebezpečného pachatele je využití momentu překvapení. Třetí taktickou zásadou jsou informace o osobě podezřelého, který má být*

---

<sup>98</sup> Heinz, L. Pražská PMJ je vyzbrojena novou municí Action 5. *Policista* [online]. 2012 [cit. 2012-06-28]. Dostupné z: <http://www.policista.cz/clanky/reportaz/prazska-pmj-je-vyzbrojena-novou-municí-action-5-865/>

*zadržen. Čtvrtou taktickou zásadou je množství policistů zapojených do zákroku. Pátou taktickou zásadou je druh a způsob využití výzbroje a výstroje.“* Věřím, že alespoň názvy těchto zásad umožňují udělat si obrázek o taktických zásadách. Nechtěl bych zde opisovat celý posudek, byť sám o sobě na daném případě ilustruje použití těchto zásad. Lze na něj tak odkázat v případě hlubšího zájmu o problematiku taktiky. Závěrem posudek shrnuje, že podmínky a důvody k provedení zákroku existovaly, ale autor posudku vidí pochybení v přípravě, koordinaci a faktickém provedení zákroku.

Druhým zpřístupněným spisem byl spis Městského soudu v Praze sp. zn. 67 To 117/2005. Gumovými projektily bylo dne 13. 8. 2001 zakročeno proti muži, který ohrožoval další osoby noži a následně i přivolané policisty, a poté se skryl na mělčině uprostřed rybníka a odmítal se vzdát. V této kauze byl stíhán policista, který na příkaz nadřízeného střílel na tohoto muže gumovými projektily (mířeno bylo na ruce ve snaze vystřelit mu z rukou zbraně). Po této střelbě se podařilo pachatele zpacifikovat, avšak ukázalo se, že následkem této střelby utrpěl vážná zranění (jednalo se zejména o tříštivé zlomeniny na rukách). Jak už bylo výše uvedeno, muž byl v době svého útoku na další osoby nepřičetný.

Obviněný policista byl v prvním stupni zproštěn viny ze zneužívání pravomoci dle § 158 odst. 1) písm. a) tr. zákona a (úmyslného) ublížení na zdraví dle § 221 odst. 1), 2) písm. c) tr. zákona z důvodu, že soud neshledal, že by jeho jednání bylo trestným činem. Proti tomuto rozhodnutí podalo Městské státní zastupitelství odvolání.

Proti muži bylo zasahováno nadvakrát. První zásah se nevyznačoval větší mírou koordinace, proti pachateli se snažila jiná policejní skupina zakročit obušky a pádly (což bylo následně znalci i soudem kritizováno, neboť se dle jejich názoru nejednalo o donucovací prostředek), pachateli se však podařilo propíchnout gumový člun a první zákrok tak skončil neúspěšně, protože policisté byli nuceni pádlovat se člunem, ze kterého unikal vzduch ke břehu. Na druhém zákroku se již podílel obviněný policista jako člen zásahové jednotky se speciální brokovou zbraní vybavenou gumovými projektily. Zde je vhodné zmínit, že podmínky celého zásahu byly značně atypické (pachatel byl v rybníce a byla mu vidět jen hlava a ruce) a zároveň v České republice nebyla v té době s gumovými projektily (zejména jejich ranivými účinky) proti osobám zkušenost a šlo o první použití této zbraně.

Soud sám vyslovil, že právě podcenění přípravy přímo před zákrokem i v rámci samotného výcviku byl jeden z hlavních důvodů chaotického zásahu a možná i zranění

osoby, proti které se zakročovalo a že se jednalo o systémovou chybu. Zákrok byl prováděn pod jednotným velením, nadřízení policisty však stíháni nebyli. V době zákroku se na místě pohybovaly dokonce dva nadřízení (první nebyl stíhán ze zdravotních důvodů, druhý nadřízený měl pouze pořizovat video dokumentaci). První z nich měl dokonce nařídít střelbu na hlavu, k čemuž díky duchapřítomnosti zasahujícího policisty naštěstí nedošlo. Soud shledal, že z nepřipravenosti a i případných zranění, kdy zákrok byl navíc ještě prováděn pod jednotným velením, nelze vinit policistu, kdy navíc některá zranění mohla být způsobena i dalšími osobami (ve spise byla i zpráva o tom, že muž měl být zasažen i kulkou z pistole jiného policisty, rovněž byl muž bit pádly).

I v tomto případě se k věci vyjadřovali znalci a odborná pracoviště. Jako oprávněný vyhodnotil zákrok svým odborným vyjádřením pan plk. JUDr. Milan Gregor v rámci Ředitelství služby pořádkové policie, Policejní prezidium České republiky.

Stejně tak za oprávněný považovala zákrok analýza vyhodnocení Policie ČR, správa hlavního města Prahy, odboru pořádkové a železniční policie, Předběžné stanovisko Policie ČR, Správa hlavního města Prahy, Oddělení stížností a kontroly.

Současně s těmito závěry byl ve vyšetřování přibrán pan JUDr. Zdeněk Náchodský k zpracování znaleckého posudku, rovněž z oboru kriminalistika, se zvl. specializací sebeobrana, služební zákroky, vedení boje z blízka, který měl k zákroku výhrady.

Ten ve svém posudku velmi podrobně rozebírá celý případ, včetně geneze celé atypické situace. Muže dle jeho názoru bylo možno označit za nebezpečného pachatele, avšak vzhledem k jeho abnormálnímu chování i zkresleným informacím byl policií zvolen nevhodný postup. Přivolání zásahové jednotky bylo v pořádku, avšak bylo více než vhodné zajistit i případného psychologa, ačkoli žádná taková povinnost z právních předpisů neplyne. Policisté neměli dle posudku povinnost vyčkat, až muž opustí rybník, avšak šlo zvolit vhodnější způsoby jeho zadržení (sítě, lsti spočívající v předstírání opuštění místa a následném zásahu na pevnině), avšak nejspíše by se zadržení nepovedlo bez donucovacích prostředků, z těchto důvodů však shledává použití speciální zbraně za neadekvátní.

Jako nepřiměřený zásah vyhodnotil nakonec, v rozporu s předchozími analýzami, jiný dokument obsažený ve spise, a to Stanovisko Policie ČR, správa hlavního města Prahy, odboru pořádkové a železniční policie.

Jak vyplývá z posudků, samotný případ byl, co se týče oprávněnosti, více než sporný. Ač soudy též vyhodnotily zákrok jako chaotický (za což by dle soudu však měli nést odpovědnost velitelé) shledaly, že *zasahující* jednal v souladu se zákonem a splnil všechny podmínky oprávněného použití zbraně a obviněného zprostil s tím, že skutek není trestným činem, protože byla splněna okolnost vylučující protiprávnost.

Na obou případech je vidět, že je velmi důležité danou situaci správně vyhodnotit a nepodcenit taktické aspekty v přípravě na zákrok. Tomu odpovídá i vyšší odpovědnost velení, které by za zásadní rozhodnutí mělo nést odpovědnost. Zejména pak v druhém případě je vidět, že názory na oprávněnost použití zbraně byly značně se rozcházející a posuzování zákroku nepodléhá v praxi zcela stejným kritériím.

## **4. Kapitola: Oprávněné použití zbraně a nutná obrana**

### **4.1 Vymezení problému**

Předešlý výklad se zabýval hranicemi oprávněného použití zbraně, objevily se různé neurčité právní pojmy, ať už *přiměřený*, *nezbytný*, *adekvátní* apod. Každý případ je samozřejmě specifický, přesto by hranice, podle které by se posuzovala oprávněnost, měla být ideálně neměnná. Již byly uvedeny výše některá vodítka, jak posuzovat zákroky, např. z hlediska taktického, popř. upřesnění pojmu nebezpečného pachatele, ač i dle neoficiálního vyjádření GIBS je tato neurčitost jednou z vad právní úpravy. Dle mého názoru nejde zcela zamezit tomu, aby se byť podobné případy nelišily i v určité různosti hranice oprávněnosti samotné. Každý případ má své zvláštnosti, a tak se tato specifika promítají i nechtěně do posuzování oné přiměřenosti či oprávněnosti apod. Snaha právní praxe by však měla být vedena cílem, aby tyto rozdíly nebyly neodůvodněně přehnané. Ačkoli pojem nebezpečného pachatele v sobě může obsahovat potencionální problém neodůvodněných rozdílů mezi případy, sám jsem při zpracování tématu objevil komplikaci jinou, ukrytou v samotných základech vymezení oprávněného použití zbraně. Nebyl jsem zdaleka první, kdo na tento problém narazil a možná by se dalo říct, že výkladový rozpor část právní praxe tento problém již vyřešila. Zůstává však otázka, nakolik je toto řešení uspokojující pro samotné *zasahující*. Tímto problémem je vzájemný vztah oprávněného použití zbraně k nutné obraně a krajní nouzi.

Oprávněné použití zbraně představuje jeden z největších možných zásahů veřejné moci do integrity člověka. Mělo by k tomu dojít jen v případech stanovených

zákonem, v jeho mezích a způsobem, který tak stanoví. Nutná obrana představuje v našem právním řádu mimo jiné i přirozené právo člověka na sebeobranu. Oprávněné použití zbraně je speciální ustanovení k nutné obraně, která je k němu ve vztahu subsidiarity, protože představuje rozhodně širší oprávnění, spadající na případy, na které lze vztáhnout i oprávněné použití zbraně. Nutnou obranu v tomto smyslu budu označovat jako **obecnou nutnou obranu**.<sup>99</sup>

Navíc má ale oprávněné použití zbraně ve většině případů nutnou obranu pouze jako jeden z případů, kdy lze zbraň použít. Nutnou obranu v tomto smyslu budu označovat jako **nutnou obranu speciální či v užším smyslu**.

Jsme tedy v situaci, kdy jsou tyto instituty v paradoxní situaci ve vzájemném vztahu subsidiarity a speciality „v obou směrech.“

Problém nastává s požadavky na oprávněné použití zbraně. Jsou zde takové, které automaticky plynou z nutné obrany (nedopustit se excesu v nutné obraně), ale například i subsidiarita a proporcionalita nebo zvláštní omezení.<sup>100</sup> Obecně jsou to požadavky buď nutné obraně cizí, nebo požadavky, se kterými nutná obrana v takto paušalizované podobě nepočítá. Lze si tedy představit situaci, kdy dojde k překročení oprávněného použití zbraně, přesto budou dodrženy meze nutné obrany. Typicky policista nedal výzvu, ačkoli měl. Názorů, jak řešit tuto potencionální vnitřní rozpornost, si lze představit několik. V následující podkapitole nabídnu jejich hrubý souhrn.

#### 4.1 Možná řešení

Poznamenávám, že se nejedná o všechna řešení, ale jen o hlavní varianty, které mohou mít samozřejmě další variace. V textu nenalezneme poznámky k tomu, kterou výkladovou metodou, je konkrétně co odvozeno. Většinou je to ostatně patrné a zatěžovalo by to nadbytečně práci. Dle mého názoru je potřeba výkladové metody ještě brát s rezervou. Jejich rozčlenění na hlavní a vedlejší se v dnešní době stírá čím dál více, možný důvod je, že při bližším zkoumání jsou všechny ve skutečnosti teleologické, protože vždy se ptáme po smyslu úpravy a bez této metody výkladu, bychom neuspěli ani se samotným gramatickým výkladem.<sup>101</sup>

---

<sup>99</sup> Duffek, L. Oprávněné použití zbraně podle § 15 trestního zákona, Právní fórum 2006, str. 78-84

<sup>100</sup> konkrétně označeny např. u krajní nouze str. 7; u oprávněného použití zbraně str. 28

<sup>101</sup> o zastarání výkladových metod v knize Sobek, T.: Argumenty Teorie práva, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008



Myslím, že potřeba nalézt uspokojivé jednoznačné řešení, které zároveň naplní princip právní jistoty, je o to důležitější, že praxe těchto ustanovení používá každý den a leckdy na nich závisí lidský život. Například v letech od r. 2007-2009 bylo oprávněného použití zbraně užito pouze u služby pořádkové policie a služby železniční policie celkem ve 192 případech (viz. příloha č. 3). Od r. 2007 do r. 2011 dle sdělení Generální inspekce bezpečnostních sborů tato vyšetřovala 13 případů. Z obou statistik vyplývá, že byl v r. 2008 jeden případ vyhodnocen jako neoprávněný. Bohužel nemám k dispozici jiné statistické údaje, ale jen u jedné složky Policie ČR dochází k oprávněnému použití zbraně více než 1x týdně. Pro ostatní složky nejsou záznamy evidovány, rovněž není znám celkový přehled o městské policii, popř. dalších *sborech*. I z této kusé statistické informace, ale i z denních informací z novin či televize vidíme, že v České republice je oprávněné použití zbraně používáno velmi často a zaslouží si určitou pozornost odborné veřejnosti.

#### 4.1.1. „Varianta zákroku“

Toto řešení nalezneme v komentáři k zákonu o Policii České republiky od Benedikta Vangeliho. Zároveň tento názor zastává i Policejní prezidium ČR, Ředitelství pořádkové policie, které *„sleduje dodržování zákonnosti v souvislosti s využíváním oprávnění policistů při použití donucovacích prostředků a zbraně podle zákona policii a přitom zpracovává odborná vyjádření a stanoviska, podněty nebo informace k realizaci a aplikaci právních předpisů.“*<sup>102</sup>

Autor zde rozvíjí myšlenku přirozeného práva policisty na sebeobranu, zároveň se však snaží obhájit speciální úpravu v policejním zákoně. Přichází s kompromisním řešením, že ustanovení zákona o Policii ČR se použije všude tam, kde dochází k výkonu pravomoci, tedy pouze v případě zákroku nebo v souvislosti s ním (§ 10 odst. 5) ZoPČR). V ostatních případech je umožněno policistovi bránit se v mezích nutné obrany dle trestního zákoníku.<sup>103</sup>

Ačkoli se tato koncepce zdá být elegantním řešením, má dle mého názoru jednu trhlínu. Výkon pravomoci by se dal definovat pomocí veřejné moci: *„Autoritativní rozhodování o právech a povinnostech subjektů, ať již přímo, nebo zprostředkovaně. Subjekt, o jehož právech nebo povinnostech rozhoduje orgán veřejné moci, není v*

---

<sup>102</sup> POLICEJNÍ PREZIDIUM ČR, Ředitelství pořádkové policie. Č. j. PPR- 11758/ČJ-2008-99UP. 20. 5. 2010. Praha, 2010, 3 s. dostupné v příloze této diplomové práce. str. 1

<sup>103</sup> Vangeli B.: Zákon o Policii České republiky, Praha: C.H. Beck, 2009, str. 217

rovnoprávném postavení s tímto orgánem a obsah rozhodnutí tohoto orgánu nezávisí od vůle subjektu.“<sup>104</sup> A zákrok je pak definován v § 10 odst. 5) ZoPČR „jako úkon, při němž dochází k přímému vynucování splnění právní povinnosti nebo k přímé ochraně práv za použití síly nebo hrozby jejího použití.“

V některých situacích je velmi obtížné odlišit pouze na základě tohoto kritéria, kdy jednat v obecné nutné obraně a kdy v této speciální. Policista je totiž povinen zastávat se chráněných zájmů, například i mimo službu, kde někteří autoři nespátřejí žádné důvody omezení.<sup>105</sup> Hlavně **sebeobrana policisty bude vždy přímá ochrana práv za použití síly**. Lze také předpokládat, že samotný policista bude terčem útoku nejvíce v souvislosti se zákrokem, který vynucuje splnění právní povinnosti.

Těžko tak hledat situaci, pro kterou autor vymezil možnost obecné nutné obrany. Může také docházet k paradoxní situaci, kdy by policista jednal v mezích oprávněného použití zbraně, ale strážník obecní policie mimo území obce (formální podmínky pro výkonu své pravomoci) by jednal v obecné nutné obraně.

Autor používá **pojem sebeobranu**, nutná obrana je však širší pojem, který zahrnuje i pomoc v nutné obraně, kdy zákonem chráněné účely lze analogicky rozšiřovat. Není tedy jasné, jestli autor používá tento pojem promiscue, nebo dovedil, že se nutná obrana omezuje pouze na případy obrany sebe sama. Pokud bychom také vyšli z tohoto řešení, připouštíme, že existuje **více druhů nutných obran**, které se navíc vztahují na více méně podobné situace, což je nepraktické nejenom z hlediska právní stylistiky, ale silně to nabourává princip právní jistoty, který je v těchto vypjatých situacích velmi důležitý. Pro shodnost institutů hovoří také fakt, že je tato shodnost uznávána i ve správním a občanském právu (viz výše).

Docházelo by také k nechtěné situaci, kdy běžný občan, pokud by se zachoval stejně, nebyl by postihován, zatímco policista by překročil meze nutné obrany a možná i spáchal trestný čin zneužití pravomoci úřední osoby. Mohlo by se tak stát, že například **soukromé bezpečnostní agentury** by v některých případech měly k dispozici více oprávnění zasahovat proti protiprávním útokům než samotná veřejná moc.<sup>106</sup>

Lze sice oponovat názorem, že **zasahující osoby** jsou pro tyto situace **speciálně školeny**, a proto jsou na ně kladeny vyšší požadavky, ale u samotné nutné obrany tento fakt nehraje roli. Pokud někdo umí například bojové umění, neklade to na něj větší

---

<sup>104</sup> II. ÚS 75/93

<sup>105</sup> Kuchta, J. Nutná obrana MU Brno 1999, Acta universitatis brunensis iuridica, str. 71-72

<sup>106</sup> Duffek, L. Oprávněné použití zbraně podle § 15 trestního zákona, Právní fórum 2006, str. 78

nároky při obraně. Navíc, dle mého názoru, sebelepší školení nemůže připravit dostatečně na situace, které mohou „na ulici“ nastat. Policisté se stávají odborníky teprve nabytými zkušenostmi ze zásahů, což nejprve vyžaduje, aby tyto akce přežili, čemuž má mimo jiné institut nutné obrany sloužit. Samozřejmě tím nezavrhuji školení a přípravu, naopak bych je vyzdvihl, protože i ve výše uvedených případových studiích se ukázalo, že jde o velmi podstatný prvek samotného zákroku, který v momentě, pokud bude podceněn, může mít nedozírné následky. Toto speciální školení má avšak *zasahujícímu* pomoci, nemá být pro něho přitěžující okolností.

Policejní prezidium ČR, Ředitelství pořádkové policie k tomu uvádí, že výše uvedený výklad hodnocení postupu ŘSPP v posuzování oprávnění policisty při použití zbraně v nutné obraně nebo krajní nouzi podle § 56 odst. 1 písm. a) jednak znemožňuje obcházení tohoto speciálního ustanovení *jiného právního předpisu*, jak má na mysli ustanovení § 32 trestního zákoníku a současně respektuje právo na ochranu vlastní osoby policisty. Jiný výklad by pak činil tuto speciální právní úpravu zcela redundantní.

Dle mého názoru však lze oponovat, že zásada *lex specialis* neruší zákon jako takový, ale vylučuje **pouze aplikaci** obecnějšího předpisu. „*Pravidlo lex posterior derogat priori (a tím spíše odlišné a důležitější pravidlo „lex specialis derogat generali“)* je interpretační zásadou pro aplikaci v případě rozporu mezi normativními akty stejného stupně právní síly. Nelze je aplikovat jako zrušovací klauzuli.“<sup>107</sup>. Dle mého názoru sama zásada tak nemůže vyloučit aplikaci § 28 a 29 TZ bez dalšího, když na danou skutkovou situaci rovněž dopadají. Pokud tedy dojdou k závěru, že nemohu aplikovat ustanovení o oprávněném použití zbraně, mohu nadále aplikovat ustanovení o nutné obraně a krajní nouzi, protože pravidlo *lex specialis derogat generali* ustanovení o nutné obraně neruší.

Snažil jsem se ještě oslovit další odborná pracoviště. Generální inspekce bezpečnostních sborů, ač v jiných ohledech byla spolupráce velmi dobrá, na tuto otázku odpovědět zapomněla. Policejní akademie ČR se vyjádřila poměrně obojetně: „*Pokud byla zbraň použita dle § 56 odst. 1 písm. a) (rozuměj dle ZoPČR) tzn. v nutné obraně či krajní nouzi, potom samozřejmě se musí posuzovat rovněž, zda zde důvody krajní nouze a nutné obrany byly, tzn. zda se policista pohyboval v mezích těchto okolností vylučujících protiprávnost, které jsou upraveny v TZ.*“<sup>108</sup> Domnívám se, že z této

<sup>107</sup> Boguszak, J.-Čapek, J.- Gerloch, A.: Teorie práva Praha: ASPI Publishing, 2004

<sup>108</sup> konzultace s panem JUDr. Josefem Hruškou ze dne 13. 6. 2012

odpovědi spíše plyne, že nelze posuzovat takové zákroky samostatně dle TZ, a proto řadím tento názor i do této varianty.

#### 4.1.2. „Varianta poslední brzdy“

Další varianta představuje názor, že trestní zákoník hovoří jen o trestných činech, tedy vztahuje se **jen na situace určité míry škodlivosti** a naplno se tak rozvine speciální úprava. Je tak vyloučena v případě překročení oprávněného použití zbraně v mezích nutné obrany odpovědnost za trestný čin, ale nevyloučíme jinou odpovědnost za přestupek, náhradu škody, kárné provinění apod.

Opět je toto řešení spojeno s problémem tříštění institutů, který by nesl další aplikační nesnáze, kdy například použít jakou úpravu. Určité vodítko by v tomto případě mohla být zásada subsidiarity trestní represe, která by závisela na velmi subtilních kritériích, přitom měla velmi důležité důsledky. Navíc, jak je z názvu nadřazeného pojmu okolnosti vylučující protiprávnost patrné, jde o vyloučení protiprávnosti, která je tradičně chápána ve vztahu k celému právnímu řádu.

Výklad, který by směřoval k tomu, že se tím míní pouze protiprávnost trestní, by také opomíjel judikaturu. „*Stav nutné obrany je důvodem vylučujícím nebezpečnost činu pro společnost i jeho nedovolenost, takže čin provedený v nutné obraně není trestným činem a nemůže být postižen trestem ani jinou sankcí.*“<sup>109</sup> Zavírají se tak oči před situací, kdy lze na danou situaci aplikovat více ustanovení, poukázáním na to, že se jedno z nich nepoužije, bez bližšího vymezení vzájemného vztahu.

Výhoda této koncepce spočívá v tom, že případně umožňuje sankcionovat chování policisty, který vůbec nedbá pokynů použití zbraně. Určitá shodnost institutu by byla zachována, kdyby se vyloučení protiprávnosti vztáhlo jen na předpisy správního a občanského práva, které rovněž institut nutné obrany obsahují. Zbývala by tak **kárná odpovědnost**,<sup>110</sup> při které policista neodpovídá za následek, např. ublížení na zdraví, který by kryla nutná obrana a nedocházelo by tak k velkým rozdílům, kdy stejné jednání by bylo posuzováno jen na základě subjektu zcela různorodě. Jednání, které by bylo kárně postihováno, představuje nedisciplinovanost při oprávněném použití zbraně, která by mohla vycházet jak z interních předpisů, tak přímo z *jiného právního předpisu*, např. zák. o Policii ČR, tedy ze specifického postavení policisty, který by byl trestán za to, že

<sup>109</sup> Tz 69/64, (č. R 2/1965 Sb. rozh. tr.) či ve správním právu Vrchním soudem v Praze, sp.zn. 5 A 37/96, [SJS 396/1999] ze dne 27. 10.1998.

<sup>110</sup> srov. Vangeli B. Nutná obrana, Praha (rukopis) 2008; Duffek, L. Oprávněné použití zbraně podle § 15 trestního zákona, Právní fórum 2006, 78-84

úmyslně porušil pokyny v oprávněném použití zbraně. Tento pohled je snadněji pochopitelný, budeme-li se dívat na **nutnou obranu jako na právo**, které je omezeno „interními předpisy.“

Pokud budu vycházet z objektivního hlediska, kterému spíše svědčí pojem *okolnosti*, musím konstatovat, že bude pravděpodobně **vyloučena i kárná odpovědnost**, protože k jejímu překročení došlo v souvislosti s odvracením útoku na chráněný zájem.

#### 4.1.3. „Varianta komplexní speciální nutné obrany“

Existuje samozřejmě i varianta, ve které se vylučuje použití obecné nutné obrany v trestním zákoníku, tedy že zde převládá **vztah speciality s komplexní úpravou**. Oprávněné použití zbraně tvoří samostatný institut, kterému je právě z tohoto důvodu i vyhrazeno speciální ustanovení § 32 trestního zákoníku. Znovu se argumentuje vyššími požadavky na policisty, kteří by měli zvládat situace, řekněme precizněji, než běžní lidé a jsou k tomu speciálně cvičeni. Pokud se hovoří o nutné obraně, pak pouze v užším smyslu, ve kterém je zúžena všemi omezujícími pravidly.

Opačný postup by zbavil smyslu speciální úpravu v *jiných předpisech* než v trestním zákoníku a neposkytoval by takovou **kontrolu nad státní mocí**, která by zbraní měla používat pouze ultima ratio a snažit se dát přednost všem ostatním prostředkům. Používá se pouze výklad z přímo z *jiných předpisů* bez dalšího.

Nevýhodou tohoto přístupu je velká přísnost a náročnost na zasahující policisty, kterým se tak při překročení oprávněného použití zbraně, přičte postih za exces, ale i za případné zneužití pravomoci. Přitom v nutné obraně se používá výraz „někdo“, tedy „každý“ a lze z toho dovozovat oprávnění i pro policisty. Rozbívá též **princip právní jistoty**, kde na různých místech právního řádu je shodný institut vykládán naprosto rozpornými kritérii v kontradikci k ostatním odvětvím. Též komplexnost je do jisté míry iluzorní, protože samostatně upravený pojem nutné obrany v *jiných předpisech* nenalezneme, naopak je na něj odkazováno do TZ.<sup>111</sup> A tento názor jde proti stávající judikatuře a doktrinálním výkladům pojmu nutná obrana a zakládá tak nerovnost při posuzování stejného jednání, které by u jiné osoby bylo absolutně beztrestné.

Při úvahách o **faktické konsumpci** je konstatováno, že jde o dva různé instituty, ale v případě méně závažného přestoupení oprávněného použití zbraně dojde k faktické konsumpci ve prospěch nutné obrany, což je ale v rozporu s celou touto variantou.

---

<sup>111</sup> viz. podkapitola Zákonná úprava str. 19

Výhodu lze spatřovat v samotné přísnější úpravě zasahování do práv ostatních<sup>112</sup> a možnosti přísně postihovat přesahy k oprávněnému použití zbraně. Nutno ale podotknout, že v odborných pramenech, které jsem prošel, jsem na názor, že je zcela obecná nutná obrana vyloučena, nenarazil, i když se mu velmi blíží výklad první, kdy v praktických situacích je takto nutná obrana vylučována.

#### 4.1.4. „Varianta beztrestnosti“

Poslední z hlavních variant je beztrestnost v případech zachování mezi nutné obrany i u oprávněného použití zbraně. Vychází se z pojmu „okolnost vylučující protiprávnost“, tedy **sankci jakéhokoliv druhu** na základě objektivních skutečností svědčící ve prospěch jednatelů. Zdůrazněný je **vztah subsidiarity** nutné obrany k oprávněnému použití zbraně, kdy nutná obrana neomezuje počet subjektů, na které se vztahuje a představuje tak i oprávnění, například pro zasahující. Další důležitý aspekt je **zdůraznění rizika**, které nese pachatel útočící na chráněný zájem a zajištění účinné ochrany komukoliv, kdo se útoku postaví. Vyvážení možné nerovnováhy reakce obránce je stále zachováno v samotných mezích nutné obrany. Celou tuto koncepci též podporuje **analogie „in bonam partem“**.

Nevýhodou této varianty by se mohl zdát požadavek na změnu stávající úpravy, která se tím pádem stává dosti **nepřehledná** a odsunutí předpisů upravujících oprávněné použití zbraně na „druhou kolej“, protože při zachování stávajícího rozsahu nutné obrany a pomoci v ní, je převážná část těchto předpisů nadbytečná. Jak jsem se snažil ukázat, většina z výčtu § 56 ZoPČR lze bez problémů podřadit pod krajní nouzi nebo nutnou obranu. Tento problém se pokusím vyřešit v důsledcích v podkapitole 4.2 této práce. Otevírá se také další otázka souladu principu enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí u sborů, které nemají výslovně zakotveny právo použít zbraň v nutné obraně v *jiných předpisech* v takové šíři jako je v TZ.<sup>113</sup>

Na druhou stranu výhodu spatřuji v **čistotě výkladu a sledování účelu** okolností vylučujících protiprávnost. Zachovávána je shoda a provázanost, jak institutů nutné obrany, tak celého právního řádu, respektování případné teze o přirozeném lidském právu nutné obrany a motivování celé společnosti k ostřejšímu postoji k protiprávním jednáním a nezakládání neodůvodněných rozdílů.

---

<sup>112</sup> srov. Řepík B.: Ochrana lidské důstojnosti v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva (se zvláštním zřetelem k ochraně před policejním násilím), (Trestněprávní revue 10/2004, s. 281) a Řepík B.: Lidská práva a závažné formy kriminality1), (Trestněprávní revue 10/2006, s. 285)

<sup>113</sup> viz. podkapitola Zákonná úprava

## 4.2 Důsledky různých řešení

Přiklonění se k jedné z výše popsaných variant sebou nese praktické důsledky, které se posléze projeví v praxi. Čím větší rozdílnost důsledků jen na základě výkladu, tím naléhavější by mělo být **nalezení konsensu** alespoň v podstatných částech. Problém samozřejmě nastává, pokud není shoda ani v těchto podstatných částech. V našem případě to může být ochrana společnosti před protiprávním jednáním či kontrola státního donucení.

*Stát je založen na demokratických hodnotách.* K tomu patří jak **obrana těchto hodnot**, bez které jsou hodnoty ztráceny, **tak také kontrola**, protože jsou bohužel známy četné případy z lidské historie, kdy ve jménu obrany hodnot jsou ty samé hodnoty nejvíce pošlapávány.

**Varianta zákroku** se snaží originálně najít hranici mezi uvedenými odstavci v pojmu zákrok. Dochází tak ale k situaci, kdy ten, kdo má uloženo nejvíce zakročovat, je zároveň nejvíce svázaný, možná je to chtěný důsledek. Po prvním přečtení tohoto názoru jsem měl pocit, že je problém vyřešený, ale následnými úvahami jsem dospěl k názoru, že není. Kompromisní řešení je velmi slabé vzhledem k obecné nutné obraně a prakticky ji vylučuje. Každé nutné obranné jednání je *rozhodování o právech a povinnostech útočnicka* a nezávisí od jeho vůle. Každé nutné obranné jednání je *přímá ochrana práv za použití síly nebo hrozby jejího použití*. V případě policisty by tak každé jednání spadalo pod jeho pravomoc a zákrok. Ze všech nejméně splňuje princip právní jistoty, protože policistovi je deklarováno přirozené právo na sebeobranu bez informace, že je mu zároveň tímto výkladem vzhledem k jeho postavení odebráno.

**Varianta poslední brzdy** jako by dávala za pravdu všem právním odvětvím. Je možná smutným pravidlem, že většina předpisů se tvoří na úrovni jednoho ministerstva přepisováním staršího právního předpisu, do kterého je zasahováno bez bližšího zkoumání, proč je znění upraveno konkrétně takto, o čemž často svědčí obsahově prázdné důvodové zprávy. Právní řád se tak do jisté míry dělí na **ministerské provincie**, které mají potřebu si upravit vše bez ohledu na to, jak je to upraveno jinde. Takto by právní řád neměl fungovat, avšak u oprávněného použití zbraně se tak děje. O tom vypovídá i to, že z oslovených ministerstev, které mají jednotlivé právní předpisy upravující oprávněné použití zbraně na starosti, se ozvalo jen jedno, a to Ministerstvo vnitra ČR.

Oprávněné použití zbraně je ale nutné chápat jako celek, protože se vzrůstajícím tempem legislativy by za chvíli došlo k čím dál větším obsahovým rozdílům, které by se jen obtížněji měnily. Tato varianta hrozí rizikem rozdrobení a postupných čím dál větších obtíží při výkladu právního řádu. Je tak pomíjen fakt, že *zasahující* jsou oprávněni k nutné obraně nejen *svým zákonem*, ale také trestním zákoníkem.

**Varianta komplexní speciální nutné obrany** je v protikladu k nutné obraně obecné, proto argumenty pro a proti půjdou po obrácení aplikovat i na variantu beztrestnosti. Zde tedy jen krátce shrnuji, že lze na ni rovněž vztáhnout výtky uvedené v předchozím odstavci, i když v omezenější míře, protože neštěpí právní řád přímo, ale pouze institut. Tento problém by mohl být překlenut vyjádřením typu „obdobně“ či „přiměřeně“, které v současné úpravě nenalezneme. Nejvíce také omezuje samotného policistu v jeho základním právu nutné obrany.

**Varianta beztrestnosti** je sice nejvíce vstřícná k obránci, ale zdá se, že silně narušuje samostatnost institutu oprávněného použití zbraně vyjádřenou ve zvláštních předpisech. Nelze říci, že by obcházela princip enumerativnosti, protože většina zvláštních předpisů ji má přímo vyjmenovanou jako speciální nutnou obranu a oprávnění je samostatně vyjádřeno v § 29 TZ. Spíše posouvá výklad k ostatním ustanovením, zejména k těm omezením, která jsou s ní v rozporu.

Pokud souhlasíme s touto variantou a autorů není málo,<sup>114</sup> je na místě zásadní otázka: **Je policista v situaci nutné obrany omezen ustanoveními, která jsou rozporná s úpravou obecné nutné obrany, a pokud ano, do jaké míry?**

Příkladem těchto ustanovení jsou: **§ 56 odst.**

(2) *Použití zbraně v případech...je přípustné pouze za podmínky, že užití donucovacího prostředku by bylo zřejmě neúčinné (požadavek subsidiarity)*

(3)...*policista je povinen vyzvat osobu (použít slov „Jménem zákona!“ a odpovídající výzvy), proti které zakročuje, aby upustila od protiprávního jednání, s výstrahou, že bude použito zbraně (požadavek předvídatelnosti* <sup>115</sup>)

(4) *Při použití zbraně je policista povinen dbát nutné opatrnosti, zejména neohrozit život jiných osob a co nejvíce šetřit život osoby, proti níž zákrok směřuje (požadavek opatrnosti).*

---

<sup>114</sup> Novotný, O. a kol.: Trestní právo hmotné I Obecná část, Praha: ASPI Publishing, 2003, str. 200; Jelínek J. a kol., Trestní právo hmotné, Praha: Leges, 2009, str. 262; Duffek, L. Oprávněné použití zbraně podle § 15 trestního zákona, Právní fórum 2006, nepřímě i Králík, M.: Nutná obrana v občanském a trestním právu aneb meze interpretace v právu, Právní rozhledy 1/2000 a další.

<sup>115</sup> jedná se o autorův pracovní název



**§ 11 písm. c)** *postupovat tak, aby případný zásah do práv a svobod osob, vůči nimž směřuje úkon, nebo osob nezúčastněných nepřekročil míru nezbytnou k dosažení účelu sledovaného úkonem (požadavek proporcionality) dále např. § 58*

Pokud jen trochu odbočíme od tématu, dá se tato otázka vztáhnout i na institut donucovacího prostředku **§ 53 odst.**

(1) *Policista je oprávněn použít donucovací prostředek k ochraně bezpečnosti své osoby, jiné osoby nebo majetku anebo k ochraně veřejného pořádku*

(2) *Před použitím donucovacího prostředku je policista povinen vyzvat osobu...*

(3) *Policista je oprávněn použít donucovací prostředek, který a) umožní dosažení účelu sledovaného zákrokem a b) je nezbytný k překonání odporu nebo útoku osoby, proti níž zakročuje.*

Výčet ustanovení není jistě úplný, protože policisté jsou vázáni, například též interními pokyny nebo etickými pravidly<sup>116</sup>, která také mohou být v rozporu s nutnou obranou obsaženou v § 29 TZ, která požaduje pouze nepřesáhnutí míry *zjevně nepřiměřené způsobu útoku*. Nelze z toho jistě, dle mého názoru, bez dalšího vyvodit, že se policisté budou řídit pouze nutnou obranou a krajní nouzí dle § 28 a 29 TZ (§ 56 odst. 1) písm. a)) **jako běžní občané**. Například určitou míru nebezpečí jsou policisté povinni snášet, jak plyne přímo z krajní nouze.

Policisté mají specifickou povinnost postiženému útočníkovi pomoci *a učinit neodkladné úkony nebo jiná opatření, aby mohla být řádně objasněna oprávněnost použití zbraně* (§ 57 ZoPČR). Případný útěk u občana z místa napadení lze za určitých okolností podřadit pod nutnou obranu či krajní nouzi nebo pod ustanovení § 150 TZ (neposkytnutí pomoci), které dává možnost zdržet se pomoci, pokud je zde *nebezpečí pro sebe nebo jiného*, zatímco u policisty se to bude posuzovat mnohem přísněji (např. § 330 TZ maření úkolu úřední osoby z nedbalosti).

S tím souvisí požadavek, aby **zásahy státních orgánů byly co nejtransparentnější**. Evropský soud pro lidská práva (např. Ramsahai a ostatní proti Nizozemí z 10. listopadu 2005)<sup>117</sup> upozornil, že zatímco nemusí dojít k porušení práva na život v důsledku nutné obrany, je důležité, aby po zásahu policisty bylo provedeno nezávislé vyšetřování. Z tohoto důvodu shledal vážné chyby, kdy místo zásahu prověřovali kolegové policisty ze stejného oddělení a následně jednání soudu bylo

<sup>116</sup> Dufková I., Zlámal J.: Policie a profesní etika se zaměřením na etický kodex Policie České republiky, 2003 na <http://www.skolamv.cz/category/organizace-skoly/usek-dalsiho-profesniho-vzdelavani/stredisko-pro-vychovu-k-lidskym-pravum/publikace/>

<sup>117</sup> Kmec J.: Výběr z rozhodnutí ESLP, Právní zpravodaj 12/2005, s. 16

neveřejné. Samotná nutná obrana neimplikuje, dle mého názoru, menší kontrolu nad státní mocí, ta probíhá naprosto stejně jako v případech omezeného oprávnění použití zbraně.

Pokud se argumentuje případným rozporem s Evropskou úmluvou, lze k tomu říci, že při takovémto výkladu se nic nemění. Nutná obrana má mít dle této listiny stejné parametry jako oprávněné použití zbraně, a pokud dodnes Česká republika nebyla pro tuto svoji úpravu u nutné obrany žalována, lze konstatovat, že lze takto vykládat v souladu s Evropskou úmluvou i oprávněné použití zbraně.

Omezení policistů *v jiných předpisech* oprávněného použití zbraně nelze také zcela přehlížet z toho důvodu, že i když nemusí přímo omezovat nutnou obranu, jsou to jistě **důležitá kritéria** pro posouzení přiměřenosti a dávají návod, jak případné situace co nejlépe zvládnout. Je na místě také poznámka, že nelze považovat § 32 TZ oprávněného použití zbraně za zcela nadbytečný, protože ne všechna oprávnění lze zahrnout pod nutnou obranu a krajní nouzi.

**Oprávněné použití zbraně může zafungovat jako okolnost vylučující protiprávnost, přitom by se za stejné situace jednalo o exces z nutné obrany.** Možnou situaci si lze dobře představit např. u § 56 odst. 1 písm. c) d) či g) ZoPČR, kde se pak naplno uplatní všechna omezení v příslušných předpisech a pokud byly splněny tyto podmínky, lze dojít k závěru beztrestnosti, i když by nutná obrana ve stejné situaci byla zcela zjevně nepřiměřená.

Docházím tak k názoru, že ve variantě beztrestnosti tedy **nelze vystačit jen s kritériem nutné obrany, nebo naopak jen s kritériem oprávněného použití zbraně.** I v této variantě tak nacházíme prvky speciality *jiných předpisů*. Navíc omezení kladená na policisty mají ten význam, že pokud bylo vše provedeno v souladu s nimi, vylučují tak i možné spekulace o přiměřenosti nutné obrany, popř. rozšiřují některé situace, za kterých by naopak nutná obrana beztrestnost nevylučovala.

**Na výše uvedenou otázku tedy nelze odpovědět zcela jednoznačně ano či ne. Dle mého názoru musíme zkoumat, zda na situaci lze použít institut nutné obrany. Při jeho aplikaci nám mohou pomoci kritéria uvedená v *jiných předpisech*, ale nelze jen na základě rozporu s nimi dojít k odpovědi, že byla překročena nutná obrana. Na druhou stranu, pokud by nutná obrana překročena byla, pořád musíme zkoumat, zda nebylo též dodrženo oprávněné použití zbraně.**

Nadále i v této variantě zůstává **zbraň jako ultima ratio**, protože přiměřenost v nutné obraně se ve většině případů bude kryt s oprávněným použitím zbraně, ale v malém procentu případů, kdy u oprávněného použití zbraně dojde k pochybnostem o správnosti postupu použití síly, bychom měli postupovat způsobem výše uvedeným.

Zvolením některého **kompromisního řešení** typu varianta zákrok,<sup>118</sup> či poslední brzda, silně oslabujeme právní jistotu a občas se dostáváme i do právního vakua, kdy sice cítíme, že navrhované řešení směřuje k požadovanému cíli, např. zachování demokratických hodnot na straně obránce i útočníka ve vyváženém poměru, ale nenacházíme pro to jasnou oporu v právním řádu.<sup>119</sup>

**Čisté, ale jednostranné řešení** (např. vykládat postup policie pouze na základě trestního zákoníku) zakládá nerovnosti, které se dříve nebo později projeví jinde. V takové situaci by mělo ideálně přijít řešení ze strany zákonodárce, který poskytne pevnou půdu pod nohama doktrinálním výkladům, které mají v konkrétní době jeho důvěru, tedy upřesnění stávající úpravy. Avšak je potřeba brát zřetel, zda nová úprava by svým přínosem vyvážila nové aplikační problémy. Bohužel či naštěstí se často stává, že místo zákonodárce musí zasahovat až soud, který posuzuje dané jednání navzájem si odporujícím právním řádem. U tohoto problému lze vysledovat určité tendence soudů vyjádřit se i k obecné nutné obraně, avšak neobjevil jsem rozhodnutí, kde by toto zcela jasně zaznělo.

---

<sup>118</sup> shodně Vangeli B. Nutná obrana, Praha (rukopis) 2008 str. 52

<sup>119</sup> například případné použití pouze kárné odpovědnosti při překročení oprávněného použití zbraně

## Závěr

V současné době není řešen vztah oprávněného použití zbraně jednoznačně. Stávající úprava dává velmi široký prostor možným pochybnostem a výkladům, z nichž hlavní varianty zde byly vypočteny s výhodami i nevýhodami. Pokud máme jednu z těchto variant označit za dominující, musíme si zároveň uvědomit vyplývající důsledky.

Osobně bych se klonil v případě, že dojde k porušení oprávněného použití zbraně, ale zůstanou zachovány meze nutné obrany, spíše k variantě beztrestnosti, té jsem se snažil věnovat i v celé práci nejvíce. Ta představuje zásah do současného nazírání oprávněného použití zbraně,<sup>120</sup> přesto by jí soud, dle mého názoru, měl dát přednost na základě ochrany demokratických hodnot, principů jednotnosti právního řádu, analogie ve prospěch pachatele apod. I když nelze vyloučit možnost, že by soud nevzal v potaz při posuzování nutné obrany i některá omezující ustanovení oprávněného použití zbraně, a tak se odchýlil od dosavadní judikatury o nutné obraně i trendu extenze okolností vylučujících protiprávnost.

S výše zmíněným problémem souvisí již rozebíraná otázka, za jakých situací jsou *policisté* omezení předpisy oprávněného použití zbraně, v jaké míře a jaká odpovědnost z tohoto porušení plyne. Musím konstatovat, že je vhodné, aby se *policisté* řídili pokyny v *jiných předpisech* oprávněného použití zbraně, přesahy by teoreticky mohly být brány jako kárné provinění, pokud by porušený objekt byl jiného rázu než ten, který kryje oprávněné použití zbraně. Není též zcela jasná otázka oprávněného použití zbraně celkově u *sborů* a vzájemné vztahy mezi *jinými předpisy*.

Diskuzí nad otázkou, jak se mění oprávněné použití zbraně v kontextu nutné obrany, můžeme nejen dostat odpověď na potencionální rozpor v právním řádu České republiky. Tato diskuze může přinést poznatky k teorii práva vůbec, protože se dotýká samotných stavebních kamenů moderního práva - principů enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí a legální licence. Může upozornit na nedostatky ve stávající úpravě prostředků legálního násilí nebo podpořit názor, že nutná obrana je základní právo<sup>121</sup>. Všechny tyto otázky mají velký význam pro praxi a dotýkají se tak širokého okruhu osob, ale zejména by pomohly vyjasnit právní postavení lidí, kteří denně nasazují život za právem chráněné hodnoty.

---

<sup>120</sup> nikoli však stávající úpravy

<sup>121</sup> přirozené, nesouhlasíte-li s vyjádřením tohoto práva na ústavní úrovni

Svou práci bych si dovolil uzavřít závěrečnou řečí jednoho z obžalovaných policistů, který byl následně obvinění zproštěn: „*Pokud bych přijal obžalobu a smířil se s ní, tak bych chtěl všem z nás popřát toliko, aby se nikomu z nás, našich blízkých a dalších nestalo, aby musel stát tváří v tvář pachateli, který by někoho z nás ohrožoval zbraní, protože pak by se musel policista, který by dostal rozkaz k jeho zneškodnění, máje na paměti apel státního zástupce uvedený v obžalobě, musel nejprve spojit se svým právním zástupcem, státním zastupitelstvím, Nejvyšším soudem České republiky, možná i Evropským soudem pro lidská práva, aby zjistil právní názor na služební zákrok, na oprávněnost použití služební zbraně, a to v prognóze několik let, kdy z teplých židlí vyhrátých kanceláří budou lidé, kteří nemají žádnou praktickou zkušenost s podobnými zákroky, hodnotit věc, která se stala v situaci, kterou si nedovedou ani představit.*“<sup>122</sup>

---

<sup>122</sup> závěrečná slova obžalovaného u hlavního líčení dne 29. 9.2004 u OS Praha 9 sp. zn. 2T 15/2004

## **Bibliografie**

- BOGUSZAK, J.-ČAPEK, J. – GERLOCH, A.: Teorie práva Praha: ASPI Publishing, 2004
- DIVOKÁ, S.: Právo na život garantované Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod. Praha: 2011, Diplomová práce Právnická fakulta univerzity Karlovy, Katedra mezinárodního práva. Vedoucí diplomové práce Pavel Šturma
- DUFFEK, L.: Oprávněné použití zbraně podle § 15 trestního zákona, Právní fórum 2006
- VLÁDA ČR. Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb.) - Obecná část. In: tisk 410/0. Poslanecká sněmovna Parlamentu, 2008.
- HENDRYCH, D. a kol.: Správní právo, C.H.Beck, Praha 2009
- HENDRYCH, D. a kol., Právnický slovník, Praha: C.H.Beck, Praha 2009
- HRÓNSKÝ, J.: Okolnosti vylučující protiprávnost v českém a německém trestním právu, Praha:2011, Diplomová práce, Právnická fakulta univerzity Karlovy, Katedra trestního práva. Vedoucí diplomové práce Rudolf Vokoun
- FICO, R.: Nutná obrana, Trenčín: Ludoprint, 2001
- GŘIVNA, T. Studentská vědecká konference. Trestněprávní revue 5/2006
- JELÍNEK, J. a kol., Trestní právo hmotné, Praha: Leges, 2009
- KINDL, M.: Malá úvaha o analogii ve veřejném právu, Právník 2/2003,
- KMEC, J.: Výběr z rozhodnutí ESLP, Právní zpravodaj 12/2005,
- KOUCKÝ, R.: K problematice nutné obrany, Právní fórum 12/2006
- KRÁLÍK, M.: Nutná obrana v občanském a trestním právu aneb meze interpretace v právu, Právní rozhledy 1/2000
- KRATOCHVÍL, V. a kol. Trestní právo hmotné (obecná část), Brno: Masarykova univerzita, 1994
- KRECHT, J.: K zásadě „ Co není zakázáno, je dovoleno“ Právník 2/2005
- KUBOVÁ, O.: K některým otázkám krajní nouze, Bulletin advokacie 10/1998
- KUCHTA, J. Několik poznámek k postavení a formulaci okolností vylučujících protiprávnost v připravované rekonstrukci trestního zákona, Trestněprávní revue 2/2003
- KUCHTA, J. Nutná obrana MU Brno, Acta universitatis brunensis iuridica, 1999
- KUCHTA, J. Přípustné riziko jako okolnost vylučující protiprávnost v návrhu kodifikace trestního práva hmotného, Trestněprávní revue 6/2004
- KYSELA, J. Právo na občanský odpor a občanskou neposlušnost, Brno: Doplněk, 2006
- MATES, P.: Bezprostřední zásahy v činnosti veřejných sborů, Trestněprávní revue 5/2008
- MATES, P.: Zákon o policii a související změny, Právní rozhledy 15/2008
- MATES, P.: Nový zákon o policii, Právní zpravodaj 5/2008,
- MUSIL, J., Konrád, Z., Suchánek, J. Kriminální právo, Praha: C.H. Beck, 2001

NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., JELÍNEK, J., VANDUCHOVÁ, M. Trestní právo hmotné, 2. přepracované vydání. Praha: Codex Bohemia, 1995

NOVOTNÝ, O. a kol.: Trestní právo hmotné I Obecná část, Praha: ASPI Publishing, 2003

NÝVLTOVÁ, I.: Objektivní a subjektivní koncepce protiprávnosti útoku a jejich vztah k právnímu posouzení obrany proti útoku osob trestně neodpovědných, Trestněprávní revue 7/2003

PÚRY F. Souhrn aktuální judikatury V. Nutná obrana v tr. právu, Trestněprávní revue 8/2007

RŮŽIČKA, M. Komentář k trestnímu řádu. Základní zásady trestního řízení v databázi ASPI

ŘEPÍK, B.: Ochrana lidské důstojnosti v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva (se zvláštním zřetelem k ochraně před policejním násilím), Trestněprávní revue 10/2004,

ŘEPÍK, B.: Lidská práva a závažné formy kriminality, Trestněprávní revue 10/2006,

SALVET, L. Trestněprávní aspekty použití zbraně policistou. Policista.

SOBEK, T.: Argumenty Teorie práva, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008

SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D.: Základy trestní odpovědnosti, Praha: Orac 2003

SUCHÝ, O. BGH (Spolkový soudní dvůr), 1994-3 StR 628/93 ([www.beck-online.cz](http://www.beck-online.cz))

ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I, §1-139 komentář, Praha: C.H. Beck, 2010

ŠÁMAL, P.: Judikatura k omylu v trestním právu Soudní rozhledy 10/1998

ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK M. a kol.: Občanský zákoník I, II, Praha: C.H. Beck, 2009

VANGELI, B. Nutná obrana, Praha (rukopis) 2008

VANGELI, B.: Zákon o Policii České republiky, Praha: C.H. Beck, 2009

VETEŠNÍK, P., JEMELKA, L. Zákon o obecní policii. Komentář. Praha: C.H.Beck, 2009

## **Judikatura:**

8 Tk 151/51 (č. 55/1952 Sb. rozh. tr.)  
5 Tz 10/60, (č. 36/1960 Sb. rozh. tr.),  
Tz 69/64, (č. R 2/1965 Sb. rozh. tr.)  
1 Tz 95/65, (č. 22/1966 Sb. rozh. tr.)  
7 Tz 8/70, (č. 54/1970 Sb. rozh. tr.)  
3 Tz 54/71, (č. 26/1972 Sb. rozh. tr.)  
Tz 128/76, (č. 55/1977Sb rozh. tr.),  
6 Tz 70/79, (č. 47/1980 Sb. rozh. tr.),  
7 Tz 25/79, (č. 10/1980 Sb. rozh.r.)  
3 To 72/80, (č 20/1982 Sb. rozh. tr.)  
11 To 27/90, (č. 36/1991 Sb. rozh. tr.),  
1 To 55/93, (č. 6/1994 Sb. rozh. tr.)  
6 A 186/94, (SJS 160/1997)  
1 Tzn 2/96, (č. 43/1996 Sb. rozh. tr.)  
4 To360/96, (č. 47/1997 Sb. rozh tr.)  
1 Tzn 25/97, (č. 14/1999 Sb. rozh. tr.)  
5 A 37/96, (č. 396/1999 Sb. rozh. tr.)  
25 Cdo 872/2000, (Výběr NS 120/2002)  
3 Tdo 465/2002, (č. 21/2004 Sb. rozh. tr.)  
4 As 73/2006, (Výběr NSS 3393/2007)  
7 Tdo 272/2006, (Výběr NS 1223/2006)  
7 Tdo 798/2006, (Výběr NS 4537/2006)  
3 Tdo 840/2006, (č. 48/2007 Sb. rozh. tr.)  
5 Tdo 162/2007, (č. 20/2008 Sb. rozh. tr.)  
6 Tdo 1347/2008, (č. 723/2009 Sb. rozh. tr.)  
3 Tdo 255/2009, (Výběr NS 6296/2009)  
8 Tdo 353/2010, (Výběr NS 1120/2010)  
6 Tdo 643/2009, (dostupný na [www.nsoud.cz](http://www.nsoud.cz))  
6 Tdo 1063/2011, (č. 7599/2011 Sb. rozh. tr.)



II. ÚS 75/93  
Pl. ÚS 16/98  
IV. ÚS 433/02  
II. ÚS 460/04  
IV. ÚS 266/2008

Eremiášová a Pechová proti České republice ze dne 16. 2. 2012 ke stížnosti 23944/04  
Makaratzis v. Greece ze dne 20. 12. 2004 ke stížnosti č. 50385/99  
Nachova and Others v. Bulgaria ze dne 6. 7. 2005 ke stížnosti č.  
43577/98 a 43579/98  
Ramsahai and Others v. The Netherlands ze dne 15. 5. 2007 ke stížnosti č. 52391/99  
Yüksel Erdogan v. Turkey ze dne 15. 5. 2007 ke stížnosti č. 57049/00

### **Internetové zdroje a databáze**

BECK - ONLINE [online]. C. H. Beck, 2009 [cit. 2012-06-27]. Dostupné z  
www: <<http://www.beck-online.cz/>>.

HEINZ, L. Pražská PMJ je vyzbrojena novou municí Action 5. Policista [online]. 2012 [cit. 2012-06-28]. Dostupné z: <http://www.policista.cz/clanky/reportaz/prazska-pmj-je-vyzbrojena-novou-munici-action-5-865/>

NEJVYŠŠÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY. Nejvyšší soud České republiky [online]. 2012 [cit. 2012-06-28]. Dostupné z: [www.nsoud.cz](http://www.nsoud.cz)

WOLTERS KLUVER. ASPI [počítačový program]. Ver. 13+. [ČR], 2012 [citováno 2012-06-28]. Systém právních informací. Vyžaduje Windows 98 a vyšší.

### **Interní předpisy:**

Stanovisko Odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra, Analytickolegislativního odboru Policejního prezidia a ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia k některým otázkám týkajícím se aplikace právní úpravy donucovacích prostředků ze dne 14. 10. 2010

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 156 ze dne 12. prosince 2008, o přidělování a nošení zbraní a střeliva v Policii České republiky

## **Příloha č. 1 – hlavní části úpravy oprávněného použití zbraně**

### **Zákon o policii České republiky § 56 (Použití zbraně)**

(1) Policista je oprávněn použít zbraň

a) v nutné obraně nebo v krajní nouzi,

b) jestliže se nebezpečný pachatel, proti němuž zakročuje, na jeho výzvu nevzdá nebo se zdráhá opustit svůj úkryt,

c) aby zamezil útěku nebezpečného pachatele, jehož nemůže jiným způsobem zadržet,

d) nelze-li jinak překonat aktivní odpor směřující ke zmaření jeho závažného zákroku,

e) aby odvrátil násilný útok, který ohrožuje střežený nebo chráněný objekt anebo prostor,

f) nelze-li jinak zadržet dopravní prostředek, jehož řidič bezohlednou jízdou vážně ohrožuje život nebo zdraví osob a na opětovnou výzvu nebo znamení dané podle jiného právního předpisu 10) nezastaví,

g) jestliže osoba, proti níž byl použit donucovací prostředek hrozba namířenou střelnou zbraní nebo varovný výstřel, neuposlechne příkazu policisty směřujícího k zajištění bezpečnosti jeho vlastní nebo jiné osoby, nebo

h) ke zneškodnění zvířete ohrožujícího život nebo zdraví osoby.

(2) Použití zbraně v případech uvedených v odstavci 1 písm. a) až f) je přípustné pouze za podmínky, že užití donucovacího prostředku by bylo zřejmě neúčinné.

(3) Před použitím zbraně v případech uvedených v odstavci 1 písm. a) až e) je policista povinen vyzvat osobu, proti které zakročuje, aby upustila od protiprávního jednání, s výstrahou, že bude použito zbraně. Od výzvy s výstrahou lze upustit v případě, že je ohrožen život nebo zdraví policisty nebo jiné osoby a zákrok nesnese odkladu.

(4) Při použití zbraně je policista povinen dbát nutné opatrnosti, zejména neohrozit život jiných osob a co nejvíce šetřit život osoby, proti níž zákrok směřuje.

(5) Zbraní podle této hlavy se rozumí zbraň střelná včetně střeliva a doplňků zbraně, vyjma vrhacího prostředku majícího povahu střelné zbraně podle jiného právního předpisu s dočasně zneschopňujícími účinky, dále zbraň bodná a sečná, výbušnina, speciální výbušný předmět, průlomový pyrotechnický prostředek a speciální náloživo.

### **§ 20 zákona o obecní policii (Použití služební zbraně)**

(1) Strážník je oprávněn použít služební zbraň

a) za podmínek nutné obrany nebo za podmínek krajní nouze

b) aby zamezil útěku nebezpečného pachatele, jehož nemůže jiným způsobem zadržet.

(2) Použití služební zbraně v případě uvedeném v odstavci 1 písm. b) je přípustné pouze tehdy, jestliže použití donucovacích prostředků by bylo zřejmě neúčinné.

(3) Služební zbraní podle tohoto zákona se rozumí krátká střelná zbraň, jejímž držitelem je podle zvláštního zákona 7) obec.

(4) Před použitím služební zbraně je strážník povinen vyzvat osobu, proti které zakročuje, aby upustila od protiprávního jednání s výstrahou, že bude použito služební zbraně. Od výzvy s výstrahou může upustit jen v případě, že je ohrožen jeho život nebo zdraví anebo je-li ohrožen život nebo zdraví jiné osoby a zákrok nesnese odkladu.

(5) Při použití služební zbraně je strážník povinen dbát nutné opatrnosti, zejména aby nebyl ohrožen život jiných osob, a co nejvíce šetřit život a zdraví osoby, proti níž zákrok směřuje.

## **§ 5 zákona o Bezpečnostní informační službě**

Příslušníci jsou oprávněni držet a nosit služební střelnou zbraň a použít ji v případech nutné obrany nebo krajní nouze.

## **§ 42 o ozbrojených silách České republiky (Použití vojenské zbraně)**

(1) Voják je oprávněn při výkonu pořádkové, strážní, eskortní a dozorčí služby použít vojenskou zbraň,

a) aby odvrátil přímo hrozící nebo trvajícím útok vedený proti jeho osobě nebo útok, který mu bezprostředně hrozí, anebo útok na život nebo zdraví jiné osoby,

b) aby odvrátil nebezpečný útok, který ohrožuje střežený objekt nebo stanoviště, a to po marné výzvě, aby od útoku bylo upuštěno,

c) aby zamezil útěku ozbrojené osoby nebo osoby důvodně podezřelé ze spáchání zvlášť závažného zločinu, kterou nelze jiným způsobem zadržet,

d) je-li třeba zneškodnit zvíře, ohrožuje-li život nebo zdraví osob.

(2) Vojenskou zbraní se pro účely tohoto ustanovení rozumí vojenská střelná zbraň, vojenská zbraň bodná nebo sečná.

(3) Před použitím vojenské zbraně, v případech uvedených v odstavci 1, je voják povinen, je-li to s ohledem na okolnosti případu možné, vyzvat osobu, proti které zakročuje, aby upustila od útoku nebo útěku, zvoláním "Stůj", "Stůj, nebo střelím" a podle okolností užít i výstražného výstřelu. Při použití vojenské zbraně je voják povinen dbát nutné opatrnosti, neohrožovat život a nezpůsobit zranění jiným osobám a co nejvíce šetřit život osoby, proti níž zákrok směřuje.

(4) Voják je povinen, dovoluje-li to ohrožení, před použitím vojenské zbraně užít domluvy, napomenutí nebo použít hmatů a chvatů sebeobrany, služebního psa nebo úderu vojenskou zbraní.

(5) Voják je oprávněn použít některého z prostředků, které jsou uvedeny v odstavcích 1, 2, 3 a 4, který umožňuje splnění povinností a přitom co nejméně ohrožuje život a zdraví osob, proti nimž zakročuje. Zároveň dbá na to, aby tento prostředek byl použit jen přiměřeným způsobem a aby případná škoda nebyla ve zřejmém nepochopitelném poměru k významu chráněného zájmu.

(6) Při zákroku se nesmí použít vojenská zbraň, úder vojenskou zbraní a služební pes proti ženě, jejíž těhotenství je zjevně patrné, proti osobě vysokého věku, osobě se zjevnou tělesnou vadou nebo nemocí a dítěti, s výjimkou případu, kdy to povaha útoku, který vedou tyto osoby proti chráněnému zájmu, nebo mimořádnost vzniklé situace podle odstavce 1 písm. a) a b) nezbytně vyžadují.

(7) Použití vojenské zbraně, služebního psa, hmatů a chvatů sebeobrany a údery vojenskou zbraní je voják povinen neprodleně po jejich použití hlásit nadřízenému a sepsat o tom záznam.

**§ 32 zák. o vojenské policii:** Použití zbraně vojenským policistou se řídí zvláštním zákonem.

## **§ 18 zák. o Vězeňské službě a Justiční stráží České republiky (Použití střelné zbraně)**

(1) Příslušník je oprávněn při plnění svých úkolů použít střelnou zbraň jen výjimečně, aby

a) v případě nutné obrany odvrátil přímo hrozící nebo trvající útok proti jeho osobě nebo útok na život nebo zdraví jiné osoby,

b) překonal odpor směřující ke zmaření služebního zákroku, pokud jej nemůže překonat jinak a nedokončení zákroku by ohrozilo život nebo zdraví jiné osoby,

c) zamezil útěku osoby ve výkonu zabezpečovací detence, ve výkonu vazby nebo ve výkonu trestu odnětí svobody ze střeženého objektu nebo při eskortě, kterou nelze zadržet jiným způsobem,

d) odvrátil nebezpečný útok, který ohrožuje střežený nebo chráněný objekt nebo stanoviště, po marné výzvě, aby bylo od útoku upuštěno,

e) zneškodnil zvíře ohrožující život nebo zdraví osob.

(2) Použití střelné zbraně je přípustné jen tehdy, jestliže by použití donucovacích prostředků bylo zřejmě neúčinné.

(3) Před použitím střelné zbraně v případech uvedených v odstavci 1 písm. a) až d) je příslušník povinen vyzvat osobu, proti které zakročuje, aby upustila od protiprávního jednání, s výstrahou, že bude použito střelné zbraně. Od výzvy s výstrahou může příslušník upustit pouze v případě, že je ohrožen jeho život nebo zdraví anebo život nebo zdraví jiné osoby a zákrok nesnese odkladu.

(4) Při použití střelné zbraně je příslušník povinen dbát nutné opatrnosti, aby zejména neohrozil život nebo zdraví jiných osob a aby co nejvíce šetřil život osoby, proti níž zakročuje.

## **§ 40 celního zákona (Použití zbraně)**

(1) Celník je oprávněn použít zbraň jen v těchto případech

a) aby v případě nutné obrany nebo při pomoci v nutné obraně odvrátil přímo hrozící nebo trvající útok vedený proti jeho osobě nebo útok na život nebo zdraví jiné osoby,

b) jestliže se nebezpečný pachatel, proti němuž zakročuje, na jeho výzvu nevzdá nebo se zdráhá opustit svůj úkryt,

c) nelze-li jinak překonat odpor směřující ke zmaření jeho závažného služebního zákroku,

d) aby zamezil útěku pachatele zvláště závažného zločinu, jehož nemůže jiným způsobem zadržet,

e) aby přinutil k zastavení dopravní prostředek, jehož řidič na opětovnou výzvu nebo znamení dané podle zvláštních předpisů nezastaví a nelze-li jej zastavit jiným způsobem,

f) aby odvrátil nebezpečný útok, který ohrožuje chráněný objekt celní správy nebo objekt územních finančních orgánů, v nichž celní orgány zabezpečují dodržování veřejného pořádku, po marné výzvě, aby bylo upuštěno od tohoto útoku,

g) aby zneškodnil zvíře bezprostředně ohrožující život nebo zdraví osob,

h) když osoba, proti níž byl použit donucovací prostředek hrozby střelnou zbraní nebo donucovací prostředek varovný výstřel, neuposlechne pokynů celníka směřujících k zajištění bezpečnosti jeho vlastní nebo jiné osoby.

(2) Zbraní se podle odstavce 1 rozumí zbraň střelná, bodná a sečná.

(3) Použití zbraně celníkem v případech uvedených v odstavci 1 písm. a) až f) je přípustné pouze tehdy, jestliže použití donucovacích prostředků by bylo zřejmě neúčinné.

4) Před použitím zbraně v případech uvedených v odstavci 1 písm. a) až f) je celník povinen vyzvat osobu, proti které zakročuje, aby upustila od protiprávního jednání, s výstrahou, že bude použito zbraně. Od výzvy s výstrahou může upustit jen v případě, že je ohrožen jeho život nebo zdraví anebo je-li ohrožen život nebo zdraví jiné osoby a věc nesnese odkladu.

5) Při použití zbraně je celník povinen dbát nutné opatrnosti, zejména aby nebyl ohrožen život nebo zdraví jiných osob, a co nejvíce šetřit život osoby, proti níž zákrok směřuje.

### **§ 17 o zpravodajských službách České republiky**

(2) Příslušník Úřadu pro zahraniční styky a informace je oprávněn při ochraně činností, které zpravodajská služba koná na území České republiky, držet a nosit služební střelnou zbraň a použít ji v případech nutné obrany nebo krajní nouze.

### **§ 5 o Vojenském zpravodajství České republiky**

Příslušníci Vojenského zpravodajství ve služebním poměru vojáka z povolání jsou oprávněni držet a nosit služební střelnou zbraň a použít ji v případě nutné obrany nebo krajní nouze.

### **§ 45 o Celní správě České republiky (od 1. 1. 2013)**

(1) Celník je oprávněn použít zbraň jen

- a) v případě nutné obrany nebo v krajní nouzi,
- b) jestliže se nebezpečný pachatel, proti němuž zakročuje, na jeho výzvu nevzdá nebo se zdráhá opustit svůj úkryt,
- c) nelze-li jinak překonat aktivní odpor směřující ke zmaření jeho závažného služebního zákroku,
- d) aby zamezil útěku nebezpečného pachatele, jehož nemůže jiným způsobem zadržet,
- e) aby odvrátil nebezpečný útok, který ohrožuje chráněný objekt orgánů celní správy nebo objekt ministerstva, orgánů finanční správy nebo Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, v nichž orgány celní správy zabezpečují dodržování veřejného pořádku, po marné výzvě, aby bylo upuštěno od tohoto útoku,
- f) aby přinutil k zastavení dopravní prostředek, jehož řidič na opětovnou výzvu nebo znamení dané podle jiného právního předpisu nezastaví a nelze-li jej zastavit jiným způsobem,
- g) aby zneškodnil zvíře bezprostředně ohrožující život nebo zdraví osob nebo bezprostředně ohrožující život a zdraví jiných zvířat,
- h) když osoba, proti níž byl použit donucovací prostředek hrozby namířenou střelnou zbraní nebo donucovací prostředek varovný výstřel, neuposlechne příkazů celníka směřujících k zajištění bezpečnosti jeho vlastní nebo jiné osoby.

(2) Zbraní podle odstavce 1 je zbraň střelná, včetně střeliva a doplňků zbraně, dále zbraň bodná a sečná, výbušnina, speciální výbušný předmět, průlomový pyrotechnický prostředek a speciální náloživo.

(3) Použití zbraně celníkem v případech uvedených v odstavci 1 písm. a) až f) je přípustné pouze tehdy, jestliže použití donucovacích prostředků by bylo zjevně neúčinné.

(4) Před použitím zbraně v případech uvedených v odstavci 1 písm. a) až f) je celník povinen vyzvat osobu, proti které zakročuje, aby upustila od protiprávního jednání, s výstrahou, že bude použito zbraně. Od výzvy s výstrahou může upustit jen v případě, že je ohrožen jeho život nebo zdraví anebo život nebo zdraví jiné osoby a zákrok nesnese odkladu.

(5) Při použití zbraně je celník povinen dbát nutné opatrnosti, zejména aby nebyl ohrožen život nebo zdraví jiných osob, a co nejvíce šetřit život osoby, proti níž zákrok směřuje.

## **Příloha č. 2 – Použité zkratky**

CelZ - celní zákon (zák. č. 13/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

ESLP – Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburgu

GIBS - Generální inspekce sborů

LZPS - Listina základních práv a svobod (usn. č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

NS ČR – Nejvyšší soud České republiky

OZ - občanský zákoník (zák. č. 40/1964 Sb. ve znění pozdějších předpisů)

ŘSP - Ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia ČR

Tr. zákon - zrušený zákon č. 140/1961 Sb., ve znění od 1. 7. 1990 do 31. 12. 2009

TZ - trestní zákoník (zák. č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

ZoBIS - o Bezpečnostní informační službě (zák. č. 154/1994 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

ZoOP- o obecní policii (zák. č. 553/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

ZoPČR - o Policii České republiky (zák. č. 273/2008 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

ZoPř - zákon o přestupcích (zák. č. 200/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

ZoVZ - o Vojenském zpravodajství České republiky (zák. č. 289/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů)

## Příloha č. 3 – Statistika

### Statistika oprávněného použití zbraně pro rok 2007

POUŽITÍ ZBRANĚ A DONUCOVACÍCH PROSTŘEDKŮ	
Počet použití zbraně (§ 39 odst.1 z. o PČR) celkem	67
neoprávněně	1
Počet použití donuc. prostředků, mimo var. výstřelu celkem	21 243
neoprávněně	10
Počet použití varovného výstřelu (§38/1 písm. m) celkem	146
neoprávněně	1
Útoky na policisty celkem	545
se zraněním	191
s následkem úmrtí	0

### Statistika oprávněného použití zbraně pro rok 2008

POUŽITÍ ZBRANĚ A DONUCOVACÍCH PROSTŘEDKŮ		
	Počet použití zbraně (§ 39 odst.1 z. o PČR) celkem	71
z toho:	Neoprávněně	1
	Počet použití donuc. prostředků, mimo var. výstřelu celkem	21 316
z toho:	neoprávněně	45
	Počet použití varovného výstřelu (§38/1 písm. m) celkem	209
z toho:	neoprávněně	1
	Útoky na policisty celkem	329
z toho:	se zraněním	111
	s následkem úmrtí	1

### Statistika oprávněného použití zbraně pro rok 2009

<input type="checkbox"/> Počet zároků s použitím zbraně podle § 56 z.o PČR	54
<input checked="" type="checkbox"/> Zbraň § 56 odst.1 písm a) z. o PČR	9
<input type="checkbox"/> v nutné obraně a krajní nouzi	
<input checked="" type="checkbox"/> Zbraň § 56 odst.1 písm b) z. o PČR	2
<input type="checkbox"/> nebezpečný pachatel se nevzdá	
<input checked="" type="checkbox"/> Zbraň § 56 odst.1 písm c) z. o PČR	4
<input type="checkbox"/> zamezení útěku nebezpečného pachatele	
<input checked="" type="checkbox"/> Zbraň § 56 odst.1 písm f) z. o PČR	26
<input type="checkbox"/> zadržení dopravního prostředku	
<input checked="" type="checkbox"/> Zbraň § 56 odst.1 písm g) z. o PČR	3
<input type="checkbox"/> neuposlechnutí výzvy	
<input checked="" type="checkbox"/> Zbraň § 56 odst.1 písm h) z. o PČR	10
<input type="checkbox"/> zneškodnění zvířat	
<input checked="" type="checkbox"/> Neoprávněných	0

## Příloha č. 4 – Přepis Stanoviska Policejního prezidia ČR

Ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia ČR (dále jen „ŘSP““) obdrželo dne 12. května 2010 Váš dotaz označený jako „Vyhodnocování případů použití zbraně a donucovacích prostředků policisty a zpracování odborných vyjádření k postupům policistů v případech pochybností o zákonnosti a přiměřenosti“. V dalším textu otázka směřuje do oblasti právního výkladu vzájemného vztahu zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“) a zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o policii“), v oblasti použití donucovacích prostředků a zbraně v nutné obraně nebo krajní nouzi podle § 56 odst. 1 písm. a).

K tomuto dotazu ŘSP sděluje, že podle organizačního řádu je organizačním článkem Policejního prezidia ČR, který sleduje **dodržování zákonnosti v souvislosti s využíváním oprávnění policistů při použití donucovacích prostředků a zbraně podle zákona o policii a přitom zpracovává odborná vyjádření a stanoviska, podněty nebo informace k realizaci a aplikaci právních předpisů**. K položené otázce ŘSP uvádí.

Krajní nouze (§ 28 trestního zákoníku) a nutná obrana (§ 29 trestního zákoníku) jsou stejně jako oprávněné použití zbraně (§ 32 trestního zákoníku) zařazeny mezi okolnosti vylučující protiprávnost činu.

Za okolnosti vylučující protiprávnost označuje trestní zákoník taková jednání, která způsobují, že čin není trestným činem, i když jinak naplňuje všechny znaky trestného činu. Krajní nouze vymezuje nejobecnější a nejširší podmínky vylučující protiprávnost. Nutná obrana je pak užším pojmem vylučující protiprávnost obrany proti útoku na zájem chráněný trestním zákonem, který však musí bezprostředně hrozit a trvat. Naopak obrana proti tomuto útoku nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Vaše otázka však **nesměruje** k rozboru okolností vylučující protiprávnost v rámci uplatnění institutů nutné obrany a krajní nouze podle § 28 a § 29 trestního zákoníku. Jádrem vaší otázky je uplatnění institutů nutné obrany a krajní nouze v rámci oprávněného použití služební zbraně podle § 32 trestního zákoníku respektive § 56 zákona o policii.

Oprávněné použití zbraně podle § 32 trestního zákoníku je takové použití zbraně, které použije osoba, která je příslušníkem bezpečnostního sboru nebo Armády ČR v mezích stanovených speciálním zvláštním předpisem. Takovým předpisem je zákon, který upravuje činnost výše uvedených subjektů. Pokud se týká bezpečnostního sboru Policie České republiky, tak tímto předpisem je zákon o policii.

Zákon o policii vymezuje podmínky pro použití zbraně v § 56. Je třeba v úvodu zdůraznit, že použití zbraně je krajním prostředkem, který policista může při služebním zákroku použít. Oprávnění použít zbraň k dosažení účelu sledovaného služebním zákrokem patří, vzhledem k možným následkům, bezesporu k nejzávažnějším oprávněním, kterým policista disponuje při řešení protiprávních stavů.

**Zbraní** se podle § 65 odst. 5 zákona o policii rozumí pouze zbraň střelná, včetně střeliva a doplňků zbraně, čili taková zbraň, u které je její funkce odvozena od okamžitého uvolnění energie při výstřelu, zkonstruovaná pro požadovaný účinek a na definovanou vzdálenost. Z této definice dále vyplývá, že to může být:



1. Palná zbraň – střelná zbraň, u které je funkce odvozena od okamžitého uvolnění chemické energie,
2. Plynová zbraň – střelná zbraň, u které je funkce odvozena od okamžitého uvolnění energie stlačeného vzduchu nebo jiného plynu,
3. Mechanická zbraň – střelná zbraň, u které je funkce odvozena od okamžitého uvolnění nahromaděné mechanické energie.

Dále se zbraní rozumí pouze taková zbraň, která v rozhodné době jejího použití je systemizována jako služební zbraň a nachází se ve výzbroji policie ve smyslu schválené systemizace služebních zbraní a munice v Policii ČR. Podle interního aktu řízení ZP PP č. 156/2008 o zabezpečení, přidělování a nošení služebních zbraní, střeliva a munice v Policii České republiky, může policista v době mimo výkon služby použít k provedení zákroku i soukromou zbraň, a to za stejných podmínek jako služební zbraň. Soukromou zbraní se pak rozumí střelná zbraň, kterou má policista v legálním držení podle zákona č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních ve znění pozdějších předpisů.

**Použitím zbraně** se rozumí její užití takovým způsobem, k němuž je určena, tedy střelbou. Její použití jiným způsobem (např. úderem, hrozbou apod.) se naopak nepovažuje za použití zbraně podle § 56 zákona o policii, ale je podle § 52 písm. m) zákona o policii donucovacím prostředkem. Také varovný výstřel není použitím zbraně podle § 56 zákona o policii, ale je také zařazen do kategorie donucovacích prostředků podle § 56 písm. o) zákona o policii.

**Zákon o policii** stanoví obecné podmínky pro použití zbraně v § 51,, kde vymezuje, že policista je oprávněn použít při zákroku donucovací prostředek a zbraň, k jejichž používání byl vycvičen. V ustanovení § 56 pak tento zákon stanoví, v jakých konkrétních situacích lze zbraň použít. Z obou zákonných ustanovení je patrné, že policista může použít zbraň pouze při provádění služebního zákroku a pouze v § 56 zákona o policii vyjmenovaných situacích.

Podle § 56 odst. 1 písm. a) je policista oprávněn použít zbraň v **nutné obraně nebo v krajní nouzi**. Obsah pojmu nutné obrany a krajní nouze není v zákoně o policii konkrétně vymezen. Z ustanovení § 32 trestního zákoníku vyplývá, že zákon o policii je z pohledu hodnocení okolností vylučujících protiprávnost jednání policisty při použití zbraně podle zákona o policii ve vztahu k trestnímu zákoníku jiným právním předpisem tedy zákonem speciálním s uplatněním podle právní zásady zásady lex speciális derogat generali. Takový zákon (ve vztahu k jiným bezpečnostním sborům to může být i podzákoný právní předpis vydaný v mezích zákona a blíže specifikující podmínky pro použití zbraně) však nemůže obsah pojmů nutné obrany a krajní nouze při použití zbraně rozšířit, ale může dojít pouze k jeho zúžení. Podle obecných podmínek krajní nouze (§ 28 trestního zákoníku) a nutné obrany (§ 29 trestního zákoníku) může policista postupovat pouze v situacích, které nemají žádnou souvislost se služebním zákrokem, tedy výkonem jeho pravomoci. Pokud jde o uplatnění analogie, která je obecně v našem trestním právu nepřipustná, je v případě krajní nouze podle § 28 použitelná, a analogicky se užívá ve prospěch pachatele v případě okolností vylučujících protiprávnost výslovně v trestním zákoníku neupravených.

V praxi posuzování konkrétních případů použití zbraně policistou v nutné obraně nebo krajní nouzi vychází ŘSPP z výše popsaných skutečností, tedy z užšího pojetí splnění podmínek pro použití institutu nutné obrany a krajní nouze než je stanoven v trestním zákoníku.

### **Závěr**

**Výše uvedený výklad hodnocení postupu ŘSPP v posuzování oprávnění policisty při použití zbraně v nutné obraně nebo krajní nouzi podle § 56 odst. 1 písm. a) jednak znemožňuje obcházení tohoto speciálního ustanovení jiného právního předpisu jak má na mysli ustanovení § 32 trestního zákoníku a současně respektuje právo na ochranu vlastní osoby policisty. Jiný výklad by pak činil tuto speciální právní úpravu zcela redundantní.**

Zpracoval: pplk. Ing. Antonín KREML

plk. Mgr. Petr SEHNOUTKA v.r.  
ředitel

## **Shrnutí mé diplomové práce**

### **Oprávněné použití zbraně**

Cílem této práce je upozornit na problematiku oprávněného použití zbraně, zejména v souvislosti s nutnou obranou. Vztah nutné obrany k oprávněnému použití zbraně není v současné době uspokojivě vyřešen. Není jasné, za jakých situací může policista použít nutnou obranu a jaká je za této situace odpovědnost v případě překročení oprávněného použití zbraně. Autor této práce rozpracovává varianty možných řešení tohoto vztahu a vyvozuje z jednotlivých variant důsledky.

Práce je členěna do čtyř kapitol. Úvod práce uvede čtenáře do problematiky. První kapitola představuje rozšiřující úvod a zabývá se souvisejícími pojmy-okolnostmi vylučujícími protiprávnost, krajní nouzi, nutnou obranou, nebezpečným pachatelem, oprávněným použitím zbraně.

Druhá kapitola se zabývá prameny. Nalezneme zde zakotvení vybraných okolností vylučujících protiprávnost na mezinárodní, ústavní a zákonné úrovni, zejména zaměřenou na oprávněné použití zbraně a předpisů, které jej upravují.

Třetí kapitola se zabývá poznatky z praxe s rozdělením na soudní rozhodnutí a případové studie. Autor této diplomové práce hledal a vybral zásadní rozhodnutí, která mají spojitost s oprávněným použitím zbraně. Případové studie pak obsahují dva případy oprávněného použití policie, ke kterým byl autorovi povolen přístup.

Čtvrtá kapitola se věnuje otázkám naznačeným v úvodu. Vymezuje hlavní problémy oprávněného použití zbraně v souvislosti s nutnou obranou. Nabízí čtyři možné varianty těchto problémů a zajímá se o důsledky jednotlivých výkladů.

V závěru práce je nastíněn nejvhodnější výklad, zodpovězena otázka omezení policistů a vystižení významu pro praxi.

Klíčová slova: Klíčová slova: oprávněné použití zbraně, okolnosti vylučující protiprávnost, nutná obrana

## **Summary of my Master's degree thesis in English**

### **Lawful use of firearms**

The purpose of my paper is to draw attention to the lawful use of firearms in self-defence. The relation between the lawful use of firearms and self-defence is not explained sufficiently today. For example, it is not clear in what situations police officers have authority to act in self-defence and what their liability would be should they exceed the regulation of lawful use of firearms. The author offers possible solutions to this issue and describes their consequences.

The paper is composed of three chapters. Introduction brings the reader into the issue. First chapter serves as an extension to the introductory part and defines basic terminology used in the paper such as defences, necessity, self-defence, dangerous offender, lawful use of firearms.

Chapter Two deals with relevant international, constitutional and statutory legislation with a focus on the lawful use of firearms and its regulation.

Chapter Three introduces basic knowledge from practice split into rulings and case studies. Author of this Master's degree thesis searched and chose the most relevant rulings with relation to the lawful use of firearms. Case studies include two cases of lawful use of firearms by the Police to which the author had access.

Chapter Four looks back at the questions asked in the introduction of the paper. It explains the main problems of lawful use of firearms in connection with self-defence. It explores four possible alternatives of solving this problem, and discusses particular interpretations.

In conclusion the author chooses the most proper interpretation; he answers the question of restricting police officers in this respect and highlights the importance of these issues for the practical application by the Police.

Key words: lawful use of force and firearms, defences, self-defence